

RELATS

Premis Sant Jordi
del Consell d'Estudiants

RELATS
Premis Sant Jordi
del Consell d'Estudiants
de la Universitat Rovira i Virgili

Diversos autors

Tarragona, 2017

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Av. Catalunya, 35 - 43002 Tarragona

Tel. 977 558 474 · publicacions@urv.cat

www.publicacions.urv.cat

1a edició: abril de 2017

ISBN (paper): 978-84-8424-556-8

ISBN (PDF): 978-84-8424-557-5

Dipòsit legal: T 350-2017

Cita el llibre.

Consulta el llibre a la nostra web.

Llibre sota una llicència Creative Commons BY-NC-SA.

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili és membre de la Unión de Editoriales Universitarias Españolas i de la Xarxa Vives, fet que garanteix la difusió i comercialització de les seves publicacions a nivell nacional i internacional.

Taula de continguts

Pròleg.....	7
La matança del porc	9
El dilema de l'indígena.....	23
El llibre del futur.....	31
Adéu, papa.....	49
Josep Pla, merament	75

Pròleg

Em fa especial il·lusió escriure el pròleg d'aquest llibre que recull les narracions de cinc estudiants de la Universitat Rovira i Virgili. Tots ells han estat premiats (o han tingut una menció especial) en el concurs de relats que el Consell d'Estudiants convoca cada any amb motiu de la festa de Sant Jordi. Quan, ara fa uns mesos, l'aleshores copresident del Consell en va suggerir la publicació en el marc dels actes d'aniversari de la nostra Universitat, em va semblar una molt bona manera de celebrar el 25è aniversari de la URV.

Tant el concurs de relats com la seva publicació són una excel·lent idea sorgida a iniciativa dels estudiants, cosa que demostra la seva empena i les seves inquietuds literàries. I també demostra que la vida universitària no es limita només a activitats estrictament acadèmiques, sinó que és molt més rica i abasta aspectes esportius, culturals, lúdics, socials, etcètera, imprescindibles per a la formació global de les persones.

En aquest llibre hi trobareu cinc relats que us transportaran a mons tan diversos com les vivències i els sentiments d'un soldat de lleva a la Guerra Civil espanyola en el relat *La matança del porc*, de Joana Solà; a la gestió d'una catàstrofe ecològica a la selva equatoriana en el relat *El dilema de l'indígena*, de Dídac Ramos; a conèixer el futur de la ciutat de Tarragona i de la mateixa URV en la narració de misteri *El llibre del futur*, de Moisès

Peñalver; a posar-nos en la pell d'una nena de deu anys que ha de prendre una important decisió enmig d'un conflicte armat en *Adéu, Papa*, d'Analía Pérez, o a conèixer millor la figura de Josep Pla a l'assaig *Josep Pla, merament*, de Xavier Pete.

Aquest llibre ha estat possible per la feina duta a terme des del Consell d'Estudiants a llarg d'aquests anys, així com per la creativitat de tots i totes les estudiants que, any rere any, han participat en el concurs literari de Sant Jordi. Sense oblidar el professorat i membres del PAS que en les diferents edicions han posat el seu gra de sorra exercint com a membres del jurat. Esperem que aquest sigui el primer volum d'una extensa sèrie.

Arantxa CAPDEVILA

Vicerectora de Docència, Estudiants i Comunitat Universitària
Universitat Rovira i Virgili

La matança del porc

Joana Solà Cabrera

El Francisco plorava amb la cara amagada entre les mans. Les llàgrimes li emborratxaven la vista i estava molt atordit. Volia sortir i ajudar el seu pare, respondre als crits de súplica de la seva mare, però alguna cosa li ho impedia. Una por freda li recorria el cos, el paralitzava. Li venien al cap les paraules del seu pare: "Amaga't aquí i no surtis o a tu també se t'emportaran!" Se l'emportarien on? I per què? Sentia terror i pànic com mai n'havia sentit.

De sobte, es va fer el silenci i, uns minuts després, va notar com alguna cosa el deixava d'estrènyer. El seu germà Ramon l'havia estat abraçant tota l'estona i ell no se n'havia adonat. Li va aixecar la cara i li va eixugar les llàgrimes. "Ho havíem de fer, Sisco, si no, qui hauria cuidat de la mare i de la nostra germana? No ploris més, tens disset anys, els homes no ploren, i ara has de ser un home". Lluny de reconfortar-lo, aquelles paraules el van fer sentir més culpable. Però el Ramon tenia cinc anys més que ell, era un home dret i fet i, a partir d'ara, l'home de la casa.

Van estar amagats a la cisterna durant una bona estona més, sense parlar ni moure's. Era un espai cúbic i soterrat. Abans hi havia aigua per abastir la casa, però des que van posar aigua corrent al poble, l'utilitzaven

com a rebost. Era un lloc fresc i allí es conservaven bé els aliments. De vegades, a l'estiu, quan la calor es feia insuportable, hi baixava a refrescar-se i a fer un mos als embotits que penjaven de la paret. Mmmm... aquells embotits tan saborosos que preparaven les mares i les àvies després de la matança del porc. No li agradava gens aquell dia, fer de la mort de l'animal una festa, i ell que es passava tot l'any cuidant-lo i alimentant-lo perquè es fes ben gran i fort! Després, quan arribava el bon temps, quatre homes fornits l'agafaven un de cada pota i el lligaven a una taula, mentre el porc cridava i intentava escapar dels seus botxins amb totes les seves forces. Un cop sec al cap i el porc deixava de ganyolar, amb un forat al coll deixaven que la sang s'anés buidant del seu cos a un galleda i, quan l'animal ja estava sec, les dones l'esquarteraven. Dels membres, se'n feien pernills; dels músculs, talls de carn; dels òrgans, xoriços i fuets; amb la sang, botifarres; amb la pell fregida, aperitius...s'aprofitava tot. I s'amagava per menjar-s'ho a la cisterna perquè sentia vergonya, vergonya per no defensar el que pensava, no comportar-se segons els seus ideals i menjar-se la carn del pobre animal. Tota aquella escabetsxada li produïa malsons i, mentre els altres joves s'oferien per agafar el porc, ell sempre se n'escapolia amb alguna excusa. El seu pare solia ser el mestre de cerimònies. Ell era qui magistralment clavava el punxó al cap de l'animal, amb tanta força, que li travessava el cervell d'una sola estocada. S'havia ofert molts cops a ensenyar-lo perquè quan es casés, sabés matar el porc i la seva dona pogués fer el mondongo, però ell sempre s'hi havia negat. La imatge del seu pare amb el rostre tacat de sang oferint-li el punxó li va fer venir un calfred. "No has de sentir pena pel porc: si ell pogués, també et mataria". "Amaga't aquí i no surtis o a tu també se t'emportaran!". Recordar aquelles paraules el va sacsejar.

Uns petits passos es van aproximar, van apartar la catifa que cobria la porta i la van obrir amb dificultat. Per les esclotxes de la porta de fusta van entrar fins rajos de llum, que van despertar els nois dels seus pensaments. Quan la porta es va obrir del tot, després de tanta estona a les fosques, els ulls se'n van ressentir, i els van haver de tancar i obrir poc a poc perquè

s'hi anessin acostumant. Lentament, una petita ombra es va anar dibuixant a la seva retina. "La mama diu que ja podeu sortir". Amb un fil de veu, la seva germana de sis anys els anunciava que ja podien sortir. D'un rampell, en Ramon es va aixecar, va agafar la nena i la va abraçar amb totes les seves forces. "Lolín... petita meva!", deia el Ramon entre gemecs. Havia estat reprimint llarga estona la por i el terror que, igual que el Sisco, també sentia. Tenia els sentiments a flor de pell i la veu de la seva germana el va fer esclatar. La nena, com si ho sabés també, el va abraçar i li acariciava els cabells com només ho faria una germana gran. "Al cap i a la fi, tampoc era un home", va pensar el Sisco, "els homes no ploren."

Tots tres germans van sortir de l'amagatall, i la petita els va dirigir cap al menjador, on estava la mare. Asseguda al balancí, que es movia suauament, mirava fixament el seu retrat de casament, l'única fotografia que tenia amb el seu espòs. Als seus fills els va semblar que, en lloc de veure la seva mare, estaven veient la seva àvia. Havia envellit vint anys de cop, mentre ells estaven amagats sota terra. Quan la dona de quaranta-quatre anys va veure els seus fills al llindar de l'habitació, va canviar la cara, era la cara d'una dona a qui havien robat el marit.

—El vostre pare era un bon home, honrat i treballador; i mai, escolteu bé, fills meus, mai deixeu que ningú us digui el contrari. I ara, Ramon, si us plau, porta'm el teu pare.

Al Ramon se li van omplir els ulls de llàgrimes, però va aguantar sense vessar-ne ni una. Havia entès perfectament l'ordre de la seva mare, i va sortir de casa ràpidament. En canvi, el Sisco no estava segur d'entendre el que havia passat. Tornaria el seu pare? Perquè ell no havia fet res. Se l'havia emportat la policia. Investigarien i veurien que el seu pare era innocent i el soltarien? Però, llavors, per què volien entrar a casa a la força? I, si el seu pare era innocent, per què s'amagava? En veure la seva cara de confusió, la mare es va veure amb l'obligació de donar-li explicacions al seu fill mitjà.

—Fill, el teu pare no tornarà. Ha esclatat la guerra i, amb ella, la bogeria. Les enveges i les venjances personals substituiran la justícia, i veïns,

amics i germans s'acusaran els uns als altres. Nosaltres som lliures, fill: treballem la nostra terra, eduquem els nostres fills en la nostra llengua, paguem els nostres impostos i hem exercit el nostre dret a votar i a opinar. Els qui s'han emportat el teu pare són els mateixos que volen enderrocar un govern legítim, perquè no volen que pensem: ens volen ignorants i dòcils. Fill, has d'estar preparat per a tot el que vindrà: cent matances no equivalen a l'escarni que s'està cometent. Els homes que han vingut a buscar-lo i l'han carregat a una carreta se l'han emportat als afores del poble i allí, a la vora del riu, l'assassinaran, i nosaltres no hi podem fer res.

Amb aquestes paraules, el Sisco també va créixer vint anys de cop, i va córrer com un desesperat fins a la llera del riu, des d'on cada nit es sentien tirs. Feia uns dies, havia preguntat al seu pare el perquè de tant de rebombori als vespres, i ell li havia dit que eren caçadors que caçaven conills. I llavors ho va entendre tot.

Tal com li havia dit la seva mare, a la vora del riu va trobar la camioneta; la va deixar enrere i es va dirigir cap a l'aigua. Des del darrere d'un canyar podia veure uns vint homes, tots coneguts del poble, en filera, i uns quants més que ells apuntant-los amb les armes. Estava a punt de sortir del canyar quan algú el va estirar, el va fer caure al terra i li va tapar la boca. Aquesta ombra va llençar tot el seu pes a damunt del Sisco, de tal manera que no es podia moure, i a cau d'orella li va dir:

—No hi podem fer res, Sisco, ens matarien a nosaltres, també, i llavors qui cuidarà de la mare i de la petita? Jo també em sento culpable per no defensar el nostre pare, però haurem de viure amb això. Així ho volia ell, només l'estic obeint.

Era el seu germà Ramon, que estava esperant l'execució per poder recuperar i enterrar el cos del seu pare.

—No puc, Ramon, no puc creure que el pare t'ho demanés —va dir el Sisco amb un fil de veu trencat.

—El pare els esperava de feia dies, és de la FAI, i avui això és com firmar la teva sentència de mort. Em va demanar que cuidés de vosaltres i

això és el que estic fent. Em va ordenar que quan el vinguessin a buscar, ens amaguéssim a la cisterna, que a la mare i la nena no els farien res, però que nosaltres ja estàvem en edat de pensar, i que vengéssim la seva mort lluitant pels nostres drets.

Uns crits els van alertar que el moment s'aproximava. Va ser tot molt ràpid, alguns homes ploraven, d'altres es van pixar a sobre i alguns simplement van tancar els ulls. Uns quants crits de "Visca la República" ensordits per una ràfega de trets i prou, silenci absolut. Els cossos dels homes abatuts van quedar a terra i els botxins van anar disparant un tret al cap a cadascun. Després, els van anar tirant a l'aigua, riu avall. Ràpidament, els nois van tenir la mateixa idea, sabien que al riu hi havia molta corrent i havien d'actuar ràpid. En la foscor de la nit van sortir del canyar i van córrer cap al racó del riu, un entrador d'aigua uns metres més endavant, on sovint hi trobaven les barques després dels temporals. Allí es van posar a l'aigua i van esperar els cossos dels homes, que baixaven riu avall. Amb l'aigua fins coll van anar interceptant els cossos inerts i els van enganxar a les canyes. El veí, el cosí, l'amic, el metge, el mestre, el pagès del tros del costat, l'apotecari, el forner... i el seu pare. Van esperar tota la nit a dins l'aigua, rodejats de cadàvers, que la camioneta marxés i, un a un, ells dos, més uns quants veïns que els van veure, van anar carregant els morts a coll fins a l'església del poble. Algunes famílies van anar a recollir els seus morts a plena llum del dia, sota l'atenta mirada dels curiosos, i d'altres van esperar que caigués la nit.

Durant les setmanes següents, la mare els va manar que amaguessin tots els sacs d'arròs a la cisterna amb pany i clau. Amb alguns veïns van canviar arròs per altres aliments i també per medicaments, perquè l'hivern seria dur, deia la mare. La petita va deixar d'anar a l'escola i el Sisco, d'anar a treballar a una oficina on era aprenent d'escrivent. Tot estava tancat i, mentre el Sisco li donava les lliçons a la seva germana a casa, la mare i el fill gran es passaven el dia escoltant la ràdio d'amagat. El Ramon tampoc anava als camps a treballar, però sortia més de casa. Es trobaven amb alguns de la comarca per parlar de política i organitzar-se, deien. Sabia que en breu el

cridarrien per fer el servei militar i, llavors, hauria de marxar al front. Cada dia s'anava preparant coses per emportar-se: una manta, calçotets, una tovallola, una navalla, una cassola, un saquet d'arròs... La mare li va treure la roba de la mili del seu pare, la hi va rentar i li'n va sargir els forats.

Uns dies abans que el Ramon marxés amb la milícia, la mare va voler parlar-hi.

—Fill, tant de bo aquest dia no hagués arribat mai. Quan et cridin a llistes, necessitaràs aquests papers —va dir la mare donant-li un sobre a la mà.

—Què són, mare?

—La teva partida de naixement —va respondre ella amb la mirada al terra, mentre el Ramon llegia els papers amb cara d'estranyesa.

—No pot ser, mare: aquests no són els meus cognoms.

—Sí, fill, sí que els són. Perdonà'm, si us plau. El teu pare i jo t'estimem massa i mai vam trobar el moment de dir-t'ho. Ja feia cinc anys de casats i encara no havíem pogut tenir fills. El metge em va dir que no en podria tenir i vam decidir adoptar. La teva mare va morir al part i el teu pare va marxar a Cuba i no en va tornar mai. Tu tenies un any quan et vam anar a buscar a la Casa de los Huérfanos de Dios. Després, quan ja no ho esperava, em vaig quedar embarassada del teu germà, i encara va ser més gran la sorpresa quan va arribar la teva germana.

El Ramon es va quedar sense paraules, mai no havia notat res. Sempre havia pensat que tenia la planta del seu pare i el nas de la seva mare, i va ser incapaç de fer-li cap retret a aquella dona que l'havia criat com a seu i l'havia estimat tant. Només li va demanar una cosa:

—Si us plau, mare, no diguis res als meus germans. —I ella va assentir amb el cap.

El Sisco es sentia inútil a casa, el Ramon s'encarregava de tot, i ara l'havia d'obeir com obeiria el seu pare. El feia quedar a casa sempre i mai el va deixar que l'acompanyés a les seves reunions. Mai li havia interessat la política, però ho creia necessari. Si més no, el Ramon no parava de re-

petir-li que, quan marxés, ell havia de cuidar de les noies, i que no podia córrer riscos. Així que el Sisco es dedicava a ensenyar la seva germana i dos petits més, veïns del carrer, a llegir i escriure. La nit abans que el Ramon marxés, la mare volia normalitat, així que va preparar el mateix sopar de cada nit, que vam menjar escoltant les històries de la petita. Però, a mig sopar, un company del Ramon els va interrompre:

—Disculpeu, però us he d'avisar. Demà et vindran a buscar, Sisco: t'acusen d'ensenyar en català. Has de marxar aquesta mateixa nit amb el teu germà cap al front. Presentat' com a voluntari: allí estaràs fora de perill.

—Però no puc marxar! —va dir mirant al seu germà— Qui cuidarà d'elles?

El Ramon no tenia paraules, però la mare va reaccionar ràpidament:

—Nosaltres ens cuidarem soles: el meu germà ens ajudarà, si cal. Vosaltres heu de marxar ja; no hi ha temps per perdre: anem a preparar-te les coses. —I va agafar el Sisco del braç.

El comiat va ser ràpid, sense promeses, només amb l'esperança de tornar-se a veure aviat. Els dos germans van marxar a peu a mitja nit en direcció Tarragona. Vorejant la carretera, sempre amagats entre la foscor i la vegetació per no ser vistos, en un dia van arribar a l'Ametlla de Mar, on van trobar la milícia republicana reclutant gent. Els van carregar a una camioneta que els va portar fina a la capital provincial. Un cop a Tarragona, el Sisco es va inscriure com a voluntari amb només disset anys, quasi divuit, i el Ramon va esperar nerviós que el cridessin per llista.

—Ramón Gómez Garcia! —va repetir fins a tres cops el general, fins que el Ramon es va sentir al·ludit.

—Presente! —va respondre, finalment.

Estranyat, el Sisco va preguntar al seu germà per què es feia passar pel tal Gómez.

—Aquests són els meus cognoms vertaders: sóc adoptat.

El Sisco no podia creure el que el seu germà gran li estava dient.

—I jo també? —va preguntar.

—No, tu no: ni tu, ni la Lolín, sou adoptats; només jo.

De sobte, un atac d'ira va sobrevenir al Sisco i, d'un cop de puny, trençà el nas al seu germà, el nas de la seva mare. Ja estava fart que no li diguessin les coses, de ser l'últim de saber-ho tot, ni tan sols el seu germà havia confiat en ell. Estès al terra, el Ramon, en lloc de plorar, va esclatar d'riure:

—Ha, ha, ha... I tu, Setciències, d'on has tret aquesta força? Ja era hora que traguessis el geni! Aquí te'n farà falta.

I, llavors, el Sisco es va adonar que mai havia pegat a ningú, ni tan sols s'havia barallat o discutit mai.

—No ho facis més. A partir d'ara, som iguals i no vull que m'amaguis res més —va dir el germà mentre ajudava a l'altre a aixecar-se del terra.

Durant les setmanes següents, el Sisco havia de rebre la formació militar necessària per poder acompanyar al front el seu germà. No volia que els separessin, havien de cuidar l'un de l'altre. Sabia de molts germans, pares i fills que des que havia començat la guerra, no s'havien tornat a veure. Repartits per la península, no sabien si estaven vius o morts. Per això s'havia d'esforçar, qualsevol dia el Ramon hauria de marxar on l'enviessin i ell havia d'estar preparat per marxar amb ell. Però ell sempre havia estat home de lletres, com li deia el seu pare. Quan va acabar l'educació bàsica, es va posar a treballar al camp amb el seu pare i el seu germà, però un dia es va desmaiar al tros i va caure de cara, amb el cap a dins de la sèquia. En veure que l'aigua no baixava per regar els camps, el pare va anar a veure què passava, perquè el seu fill no sabia ni fer una feina tan fàcil com obrir una simple aixeta. La seva sorpresa va ser veure que el que impedia el pas de l'aigua era el cap del seu fill. Ningú sap quanta estona va passar sense respirar, però el metge va dir que era epilèptic, i que no valia per al camp. Això li va permetre continuar estudiant i aconseguir un lloc d'aprenent administratiu. Des de llavors, no li havia tornat a passar més, però els seus pares no s'en fiaven, i a ell ja li estava bé. Ell no era cap geni, però a l'exèrcit hi havia molta ignorància. La majoria de soldats no sabien llegir ni escriure, i la resta amb prou feines havien acabat l'escola. Va conèixer alguns universitaris, de bona

família, que a penes prou feines podien aixecar l'escopeta per disparar. Tenien molta convicció, però també molta por. Hi havia molt pocs militars professionals. La majoria havien renegat de la República i s'havien passat al bàndol nacional, i els pocs militars que havien estat fidels el govern legítim s'esforçaven per organitzar un exèrcit que no semblés un colla de pagesos armats. Així que, a les poques persones amb estudis que tenien a les seves files se'ls encarregaven tasques de direcció. Al Sisco, com que sabia llegir i escriure, i també entenia de números, li van manar portar la comptabilitat, fer el seguiment de quant es gastava en menjar o gasolina. Els nacionals en tenien el domini i els la feien pagar a preu d'or.

De tant en tant, també havia de passar l'acta de baixes, i això era el pitjor. Desitjava no haver d'escriure mai el nom del seu germà. Ja feia més de tres mesos que l'havien destinat al front d'Aragó i encara no en tenia cap notícia. Per molt que va provar d'anar-hi amb ell, no ho va aconseguir, tot-hom li deia que encara no estava preparat. Un dels estudiants de Dret que ajudava el coronel li va confiar que el coronel i el seu germà Ramon tenien una estreta amistat, i que ell li havia demanat que l'enviés amb ell a Terol.

—Li va dir que no podria cuidar de tu i lluitar, que no estaria tranquil amb tu allà. Sisco, a l'Aragó fa molt fred, l'hivern és dur, els soldats vaguen per les muntanyes patint gana i altres penúries, i dormint en trinxeres. Aquí només hem engegat quatre trets comptats, però allí les ofensives cada cop són més dures. Ell només volia el millor per a tu.

Aquelles paraules no el van sorprendre. Durant tot el temps que ell va estar preparant-se, el seu germà li deia que no es decebés quan no poguessin marxar junts a Terol, que allà no hi volien nens i ell encara no en tenia ni divuit. I tampoc es va enfadar perquè l'hagués tornat a enganyar, al cap i a la fi, mai havien sigut iguals, ell sempre seria el seu germà gran i protector. La frase "algú ha de cuidar de les noies" li va venir al cap.

—Sisco! Tens feina!

Es va aixecar de cop i va córrer seguint la veu que el demanava. Era de nit i el noi estava tapat amb una manta, arraulit al costat d'una foguera que

havien fet al mig de la sala on dormien els soldats rasos. Era ple febrer i feia un fred que li gelava el cervell.

—Terol ha caigut —el va informar el seu coronel—. Necessitem saber les pèrdues.

Sabia el que significaven aquelles paraules: Ramon! Ràpidament es va posar a buscar el nom del seu germà a les llistes de baixes que arribaven per telegrama. “Ramon Solà Ballester, Ra... No! Apareixerà amb els cognoms dels seus pares biològics, Ramon Gómez García”. Va llegir i rellegir les llistes, 146 ramons, va comptar, però cap n’era el seu germà. “Segur que està bé”, repetia a dins del seu cap, però alguna cosa li deia que no. La Batalla de Terol havia estat una sagnia republicana. Es parlava de pèrdues humanes de fins a una tercera part de l’Exèrcit de Llevant, i d’un 35% dels tancs i avions destruïts. La Legió Còndor alemanya havia bombardejat la ciutat i la majoria dels cadàvers havien quedat mutilats o desfigurats. “Cent matances no equivalen a l’escarni que s’està cometent”, li havia dit un any enrere la seva mare. “Ni mil tampoc, mare”, va pensar. I, de seguida, van començar a arribar les llistes de desapareguts, i allí va trobar el seu germà. Que estigués desaparegut podia significar que no havien pogut identificar-ne el cos o que els revoltats l’havien fet presoner, i sabia que en qualsevol dels dos casos era improbable que tornés a veure el seu germà.

Tant aviat com va poder, va marxar cap al front d’Aragó. Les pèrdues havien sigut moltes i l’exèrcit s’havia de reorganitzar. Esperaven una agressiva ofensiva de l’exèrcit franquista. Ara que els republicans estaven debilitats, sabien que no esperarien que es poguessin refer. Aragó era la porta a Catalunya, que ja estava totalment aïllada. Durant el camí, va fer amistat amb un mexicà de les Brigades Internacionals. Mai ho va entendre, ell que era tan reservat, de seguida va fer amistat amb aquell estranger, i li va contar tot el que li havia passat. Potser necessitava un amic o potser era perquè el noi sempre el feia riure, però si algú de tant lluny ho havia deixat tot per venir a lluitar amb ell, potser la seva causa sí que valia la pena, i el seu pare i el seu germà no havien mort en va. Quan van fer parada a Terol,

el Sisco i el mexicà es van posar a demanar informació d'en Ramon. "Si tan sols trobés un dit del Ramon per portar-lo a la mare i que ella el pogués enterrar", pensava. De la mare sí que n'havia tingut, de notícies, escrivia sovint. Sabia que s'havien refugiat uns dies a Vinaròs, a casa d'uns cosins, i també els havia informat de la desaparició del Ramon. Una nit, mentre sopaven sopes de farigola amb uns rosegons de pa sec, una miliciana se'ls va acostar. Li va semblar molt atractiva, era la primera dona que veia en mesos i l'única que havia vist amb pantalons.

—Tu ets Francisco Solà Ballester, germà de Ramon d'Amposta? —va dir la noia.

—Sí, qui ho pregunta? —va respondre en Sisco.

—Jo sé on és el teu germà —va dir la noia, i va girar cua.

El Sisco i el mexicà es van afanyar a seguir-la i a cridar-la, però la noia no es va aturar fins arribar a una esplanada plena de clots, ruïnes i restes de metralla. Un cop allí, li va assenyalar un punt amb el dit.

—Aquí va caure el teu germà.

Tots es van quedar callats i, uns minuts després, la noia va començar a parlar. Li va explicar que ella i el Ramon estaven a la mateixa columna, que eren molt amics i que el Ramon no parava de parlar del seu germà petit. El dia que va morir, ella estava amb ell. Corria uns metres darrere seu fugint de l'artilleria, quan va veure com una bomba queia a pocs metres dels seu company. Ella va quedar inconscient i, quan va despertar, al seu voltant només hi havien restes dels que un dia havien estat els seus companys de fatigues.

—El vaig buscar desesperadament, però només vaig poder trobar això —li va oferir a la mà alguna cosa embolicada amb un drap.

Quan ho obrir, va veure la butxaca d'una camisa que lluia uns galons.

—És la camisa del teu pare i que la teva mare va donar al teu germà; jo mateixa li vaig cosir els galons. La vaig arrencar d'un tors sense membres a pocs metres d'on va caure la bomba.

I ja no va tenir cap més dubte. El seu germà estava mort. L'havien matat com a un porc. "Gràcies" va ser l'única paraula que va poder articular.

—És mejor que un dedo, compadre. Cuando se lo hubieras dado a tu mamita ya hubiera estado podrido —li va dir el mexicà.

Unes paraules una mica estranyes, potser, però les úniques racionals. Tota la resta de companys li deien que havia mort per la causa, que era un heroi... però ell només podia pensar en el cos mutilat del seu germà, enterrat a trossos lluny de casa seva.

Mentre dormia, la noia miliciana el va despertar suaument, i li va oferir la mà. Ell la hi va agafar, i ella el va conduir al darrere d'uns matolls. Allí, el va començar a besar i a tocar.

—Què fas? —va xiuxiuejar el Sisco.

—No parlis. No preguntis.

I va seguir tocant-lo. Mentre el besava, li va treure la roba i el va fer estirar al terra. Poc a poc, ella es va treure els pantalons i es va desbotonar la camisa. Tot i que estava molt prima, era preciosa, amb la pell blanca, els cabells castanys i els ulls ametllats. Mentre s'asseia damunt seu, li va agafar les mans i les va posar damunt dels seus pits. Aquella preciosa dona li estava fent l'amor i ell no sabia què fer. Amb la guerra, encara no havia tingut temps de fer-ho i, al seu poble, les noies no t'empaitaven com ella, les havies d'empaitar tu. Al final, no ho va poder evitar i la va deixar fer. Aquell moment entre tots dos va ser alliberador i tendre. Tota la ràbia continguda dels últims mesos va aflorar en forma de plor desconsolat quan van haver acabat, i aquella desconeguda amb qui acabava de fer l'amor el va consolar, com ho hauria fet la seva mare, fins que es va adormir. Quan es va despertar, estava sol i no sabia si el que havia passat la nit anterior havia estat real o un somni. Qui era aquella noia? No en sabia ni el nom. Quina relació tenia amb el seu germà? Eren només amics? No ho va saber mai.

L'ofensiva d'Aragó va ser molt crua. L'exèrcit republicà estava molt dividit i debilitat, i els soldats i el poble ja no tenien forces. Hi havia tantes baixes, que el Sisco havia passat de soldat de primera a sergent en menys

d'un mes. No hi havia menjar i l'aigua escassejava. Quan entraven en combat, els soldats estaven tan cansats, que molts disparaven des de les trinxeres amb els ulls tancats. El mexicà, com sempre, utilitzava la ironia per combatre la por i, sempre que els atacaven, repetia "¡Rechucha madre, manito, que parece que tiran con balas!" Al principi, el Sisco els tenia ben oberts, apuntava amb precisió i disparava, comptant quants conills havia caçat. Quan executaven presos, havia de pensar que estava matant els botxins del seu pare, i quan abatia un avió, s'imaginava que era el mateix que havia llençat la bomba que havia matat el seu germà. Però cap al final, ja no li quedaven excuses per continuar matant més homes i també tancava els ulls, i repetia en veu alta la frase del seu pare: "No has de sentir pena pel porc, si ell pogués, també et mataria. No has de sentir pena pel porc, si ell pogués, també et mataria..."

El dilema de l'indígena

Dídac Ramos Cid

1.

—Quina cagada.

Això és el que va pensar mentre tancava l'arxiu i el deixava a sobre de l'escriptori. La cagada ambiental més gran que mai una empresa havia fet: escampar el petroli per tota la selva. Una cagada en tota regla i amb totes les seves lletres: C-A-G-A-D-A. Va deixar les ulleres al costat esquerre de la carpeta.

Va obrir la porta de l'habitació, sortí al balcó i va veure la gran ciutat, Quito, reposant sota els seus peus, bonica i colonial com una criolla vestida de blanc. El soroll dels cotxes, els clàxons que sonaven, la gent parlant, la calor... Alçà la mirada cap al cel, suposo que demanant ajuda a Déu o, simplement, observant el cel blau.

Va trucar per telèfon.

2.

L'helicòpter el va portar a la petroquímica en tot just cinquanta minuts; allí l'esperaven el cap de la planta, dos tècnics i tres homes de seguretat. El complex petroquímic ja l'havia vist: ja sabia com funcionava; necessitava sortir fora i agafar mostres dels suposats escapaments.

Després de cridar diverses vegades a l'ordre, de dir que l'impedien fer la feina i que a la central de Houston no els agradaria gens que no arreglés l'assumpte, van accedir a deixar-lo sortir amb dos quatre per quatre, un equip de seguretat i un tècnic.

Tot això a ell li semblava fantàstic: faria el que hagués de fer.

En vint minuts ja eren en plena selva amazònica. No hi havia gairebé soroll: solament els arbres i els animals. Com a màxim, se sentia un ocell aletejar les ales o un mico que reclamava l'atenció dels seus semblants.

El protocol a seguir en cas de trobar-se amb un indígena era evitar-lo, com si no hi fos, avançar lentament cap a l'altra direcció. En cas que l'humà optés per actituds violentes, treure l'arma i disparar-li dos trets. No entenia això dels dos trets, però va suposar que un era per separar-lo i immobilitzar-lo, i l'altra era per rematar-lo. No volia saber-ho.

Va comentar amb els tècnics que volia prendre unes mostres no molt lluny d'allí: necessitava uns moments a soles per meditar sobre el següent pas. Ni els tècnics ni els de seguretat el van creure. Li va ser absolutament igual: es va posar en actitud superior, com si fos un conqueridor, i va amenaçar a despatxar-los si no el deixaven estar a soles. Hi van accedir a contracor.

La bassa de petroli era just al costat el riu. L'aigua del principi era neta; uns metres més enllà, quan ja havies passat la bassa, deixava de ser aigua per convertir-se en verí. Una rasa feta amb retroexcavadora unia el petroli amb l'aigua.

3.

Havia recollit bastantes mostres de terra, petroli, aigua, plantes i altres coses que creia que li servirien per al problema. Volia quedar-se uns segons a soles, en la immensitat de la selva, lluitant contra els seus dilemes de moralitat, amb les seves merdes que el consumien com un càncer consumeix un pacient terminal, com l'espelma es menja l'oxigen o com els diners que cobrava per treballar li engreixaven el compte corren però li podrien el cor.

La puta selva amazònica, a milers de quilòmetres de distància de casa seva, dels seus coneguts (no dic amics) i de les seves dues millors amigues. De sobte, li va passar una papallona pel costat i es va quedar pensant en com de petits eren els humans i com de grans es creien. La vanitat humana. El problema era la vanitat, no la humanitat, és clar. I recordà aquell proverbi africà que deia més o menys així: "Si et creus insignificant, prova a dormir en una habitació amb un mosquit." No subestimis el que pots fer amb constància i fe en tu mateix. Es repetia la darrera frase una vegada i una altra. Pensà que potser era el moment de fer vacances i tornar cap a casa.

Caminar per la selva no és fàcil, però et posa els bessons i el cul durs. Tot fibra. Es reia dels seus pensaments. Pensava a tornar on eren els altres per retornar a la indústria. Just mirava pels arbres quan va veure l'ombra d'un humà.

"La mare que va parir l'indígena dels collons." Li encantava ser un mal parlat en els seus pensaments. Va fer com si res i va avançar, però tres passes endavant se'n va trobar un altre. La cosa començava a ser seriosa. De sobte, es va veure rodejat d'indígenes: es va quedar quiet, paralitzat (sí, per la por: un està bé; cinc ja acollonen i et comencen a entrar ganes de demanar clemència). La reacció va ser la que no volia que tinguessin: van treure les llances i l'apuntaren al coll. "Ara sí que comença a ser hora de demanar clemència", i se li va escapar la goteta de pixum.

Va escoltar un crit semblant al d'un mico i tots es giraren cap on provenia. De sobte, va aparèixer d'entre les ombres dels arbres un home prim,

amb el cabell canós, fibrat, amb unes plomes al cap i un tapall que no tapava una merda.

No recorda res més.

4.

El problema del fuel és que si no el saps tractar et pot fotre la vida. Bé, alguns diran que la vida te la fot igual tractat que sense tractar, però és que sense tractar te la fot encara més.

Havia vist merda durant molts anys, però allò... allò li cremava les retines.

5.

Quan es va despertar, l'home prim li va oferir una tassa de te. Al principi la va rebutjar amb la mirada, però quan va insistir que se la begués, ell hi va accedir. No entenia res del que li deia: segurament parlava amb quítxua o una llengua aborigen de la selva, però ell assentia; tampoc no hi tenia res a perdre.

Al cap d'uns minuts seguia sense entendre res, però sí que captava el missatge: la veritat és que els gestos hi ajudaven bastant.

Per l'aspecte de l'home i el que hi havia a la cabana, aquell no era un home normal: era el xaman de la tribu, cosa que el va ajudar a entendre per què seguia viu.

Li ensenyà els pots amb les mostres que va treure de la seva motxilla i maleï el petroli amb paraules que mai no havia sentit, no perquè fossin llargues, sinó per la contundència amb què les deia.

6.

Els nens jugaven amb els animals. Portaven lianes al cap a mode d'ornaments, les dones anaven nues i reien al seu pas (què era allò que portava al damunt de la pell?) i els homes el miraven com l'amenaça que era. El que no sabien els nadius és que no tots els homes blancs amb roba són una amenaça.

Van arribar a una barraca una mica més gran que les altres. Abans d'entrar-hi, el xaman li va fer un gest de silenci.

L'habitació estava en penombra; un petit foc il·luminava discretament l'estança i servia per escalfar l'aigua. Dues dones se'l van quedar mirant durant uns segons per, després, tornar a posar l'atenció als nens que eren al terra.

L'home el va agafar pel colze esquerre i li va fer un gest d'espitjar-lo perquè veiés els nens.

Aquella nena deuria tenir tot just dos anys i no veuria res del món. Tenia la cara cremada. Un nen de deu tenia la part dreta blanca, sense mans ni peus i amb uns petits monyons d'un color vermellós; de la part esquerra del cap li naixien uns quants pèls. I així va seguir un per un fins a arribar als vuit. Nens i nenes de diferents edats. Mutilats, sense ulls o extremitats, esguerrats, malalts.

Sortí de la barraca i vomità a la part del darrere.

7.

Quan un és nen, investiga. I els nadius, per molt nadius que siguin, segueixen sent nens.

Van sortir de la zona de confort de la tribu per investigar. Van arribar fins a un riu, s'hi van banyar, van pescar-hi peixos i van caçar-hi llangardai-xos; fins que un d'ells va veure una bassa estranya tot just al costat. Cinc minuts després de la por inicial, van enginyar un invent per portar una mica d'aquell líquid a la tribu, perquè els altres nens coneguessin la troballa.

Els riures dels més grans (i entenem per més grans, de vuit a dotze anys) es mesclaven amb les mirades de sorpresa dels petits. Es van ajuntar uns quants per veure-ho: era un líquid negre. L'or negre.

Com que no tenien ni idea de què era allò, van proposar de portar-ho al costat del foc: potser si bullia com l'aigua podia ser útil per a la comunitat. S'ajuntaren tots expectants pel nou descobriment. Aproparen cada vegada més el petroli al foc.

Cap adult va arribar a temps.

La bola de foc els va embolicar a tots.

8.

La gràcia de tenir dilemes és que, si els saps controlar, et poden servir per a alguna cosa més. El que no fa tanta gràcia és si no ho saps fer; aleshores et podreixen per dins.

Són com un maleït càncer.

Els seus eren variats. Al principi els havia controlat, però ara ja eren un festival: apareixien a totes hores i quan els donava la puta gana. Un dilema de moralitat no el tapaven els bitllets ni els zeros al compte corrent. Es trobava enmig del no-res. I com en totes les coses sempre hi ha dos punts de vista: ell ho anomenava la navalla. Et trobes en el tall de la navalla: si gires cap a l'esquerra i caus, tot se'n va a prendre pel cul; en canvi, si gires a la dreta, tires endavant, et fas més fort, més humà, més... no ho sabia, simplement surts endavant i rius a la vida com dient-li: "M'has intentat fotre, però no has pogut amb mi; sóc gairebé tan fort com tu."

El curiós d'estar envoltat d'indígenes semidespullats (per no dir nus del tot) és que la seva merda de dilemes eren això i importaven això: una absoluta merda. Després de veure una nena que no tornaria a veure en el que li quedava de vida, no podria veure cap alba, ni cap mico, ni cap noi o el que tinguessin per allí; un altre noi no podria caminar; un altre tenia mig cos cremat, i així la llista podia anar creixent.

No era qüestió de quin darrer model de cotxe es comprava, o la casa, o el telèfon, o el sopar al restaurant. I què importava de veritat?

9.

Hi havia un arbre ple de plomes de colors. Va fer un intent de preguntar-li a l'home del cabell blanc, senyalant-li l'arbre i aixecant els palmells de les mans cap a dalt.

No van ser necessàries les paraules: només gestos. Senyalar tots els membres de la tribu i dispersar les seves mans cap a dalt, al vent, al cel.

Era l'arbre dels morts.

10.

Portava penjada a l'espatlla dreta la motxilla amb totes les mostres. Anava a acomiadar-se de tots: els nens se li llançaren al damunt i li donaren una enorme abraçada; les dones seguien tenint un somriure murri (amb el temps, va endevinar que la roba li sobrava per estar allí) i els homes el seguien mirant malament, però havia disminuït un grau la maldat. Va saludar-los a tots.

El xaman el va acompanyar fins als afores i es va asseure en una pedra; li va fer un gest perquè ell fes el mateix.

—T'he mostrat tot això perquè el foc d'una nit d'estiu ens va dir que vindries i que series determinant per ajudar-nos i obtenir justícia —la puta mare que va parir l'indígena dels collons: parlava l'espanyol millor que els mateixos espanyols!)—. Fes el que hakis de fer. Et demano que no revelis res del que has vist aquí.

Li va donar la mà i el xaman li entregà un collar amb una pedra i una ploma penjant.

—Guarda-t'ho: et protegirà. El que tu anomenes dilemes, no ho són. El dilema és si tu vols recórrer el camí amb ella. Només tu pots saber-ho i demostrar-ho.

El xaman se'n va anar dient alguna cosa en nadiu que ell no va entendre.

11.

Responsabilitat social corporativa, o RSC, és la contribució de forma voluntària i activa d'una empresa per millorar la societat i l'entorn. Algunes males llengües diuen que és més merda per netejar la seva merda.

La petrolera havia de pagar, netejar el petroli i indemnitzar les víctimes. Va netejar la meitat i va pagar les indemnitzacions d'acord amb la meitat de la meitat. Francament, no era el seu problema; ell ja havia fet la seva feina.

Li van oferir ser director de RSC de l'empresa: portar la gestió ambiental al gran públic, a la societat, treballar conjuntament amb la fundació del mateix nom, li va dir el conseller delegat; i netejar la merda, li va contestar ell. El CEO va somriure i li va dir: ningú sap fer-ho millor que tu.

El bo de saber les relliscades d'una multinacional és que et tracten bé i et paguen millor que bé. El Mercedes negre va aparcar just davant del portal i el xofer li va obrir la porta.

Mentre era a l'ascensor li tremolaven les mans; estava entrenat perquè això no li succeís, però hi ha coses que passen, simplement passen. Agafava el paraigua amb la mà esquerra; amb la dreta pressionà el timbre i esperà. Semblaven uns segons que li van donar temps per pensar en tot, per ajustar-se el nus de la corbata durant trenta mil vegades, per jugar amb el paraigua, per tocar-se el collar amb la pedra i la ploma que guardava sota la camisa, per mirar-se les sabates i observar la porta de roure.

Va sentir riure i la porta s'obrí.

—Hola, com estàs?

No importen els zeros al compte corrent. El xaman tenia raó: només tu ets capaç de dirigir la teva vida com tu vols i amb qui tu vols. Responsabilitat social personal.

El llibre del futur

Moisés Peñalver Núñez

Són les set. Tres paraules que per a mi signifiquen molt en aquest entorn en què em trobo. El campus Catalunya de la URV que corona el turó de l'avinguda Marquès de Montoliu ara ja no té aquell aspecte gris i fosc d'una caserna. S'ha convertit en una moderna construcció que sembla de paper comparat amb els gruixos murs que formaven el *Badajoz 26*.

El sol s'amaga darrere d'aquell mur que queda del que va ser la caserna i que ara coronen esbarzers, o com dirien alguns professors, *Haloxylon articulatum*. La mateixa paret que continua donant a un camí que mai vaig saber si té nom. Ah, sí!: crec que li deien camí de l'Oliva. Aquell racó de Tarragona, al bell mig de l'avinguda Catalunya, era lloc escollit per algunes parelles que buscaven una intimitat de pecat sense saber que pocs metres sobre ells un soldat els mirava des d'una garita sense llum. Era l'única distracció que teníem a les llargues, fosques i fredes guàrdies de l'hivern del 1979.

Abril de 2015. La veu del catedràtic es va atenuant al meu cap, com si parlés de la història d'Espanya mentre s'allunya caminant pel passadís. Però no. Està clar que és a la classe:

— Faci el favor d'estar atent, Carles! — crida el catedràtic en veure que fa un quart que miro per la finestra—. Li he preguntat per Azaña i vostè mira melancòlic a l'horitzó. No li veig res de romàntic, a la Segona República.

Em disculpo i torno a la realitat. Moc el cap del portàtil a la pissarra atent, però realment fingeixo. M'ha vingut al cap l'Arturo, aquell company company soldat amb qui, ara fa trenta-cinc anys, vaig compartir aquell bocí de jove tot que ens robaven estúpidament i que es deia mili. La companyia era una enorme sala, plena de llits i taquilles, que ara s'ha convertit en una moderna aula amb aire condicionat, equip audiovisual i una llarga paret de vidre amb grans finestres que donen a un aparcament. Miro els cotxes aparcats que envaeixen el que abans era la biblioteca, els menjadors i el polvorí. No he pogut evitar un somriure en imaginar-me com li explicaria al meu company del 1979 el que significava tenir wifi a la classe. El professor em mira de nou pensant què em farà tanta gràcia i donant per perdut el meu cas.

L'Arturo era un noi de les Canàries amb qui la relació de companyonia va derivar en una profunda amistat. Deia que vivia a Escaleritas, un barri popular de Las Palmas, d'aquells que actualment allotgen famílies amb algú a l'atur. Tenia pell de guanxe, adobada i formada per desenes de tonalitats entre marró i castany. Era tot un atleta i un excel·lent nedador, com no podria ser d'una altra manera en qui va viure la infància jugant amb les ones de l'Atlàntic amb una fusta al llarg passeig de Vegueta, a Las Palmas.

Aquella fatídica Nit de Sant Joan de 1980 va ser un dels dies que no vam sortir junts. La meva xicota em reclamava per gaudir de la revetlla i ell va sortir sol cap a un lloc que no va comunicar a ningú. L'oficial de torn ens va deixar gaudir de la festa amb una condició: havíem d'anar vestits de soldats: "Así no me harán el café y la policía militar les tendrá localizados."

Però l'Arturo no va tornar a la caserna aquella nit. Molts vam pensar que la festa l'havia traït i que s'enfrontaria a unes setmanes de calabós quan arribés a l'endemà. No va tornar al matí següent, ni l'altre, ni l'altre.... No va

tornar mai més, ni a la caserna... ni enlloc. El seu cos sense vida va aparèixer a la platja del Miracle, surant com una boia en una inexplicable traïció del Mediterrani cap a algú que havia nascut a pocs metres de l'Atlàntic. Ningú va saber què li podia haver passat al bo de l'Arturo. Aquella expressió afectuosa de "mi niño" mai es va tornar a sentir a la companyia, i la visió del seu llit buit durant les nits era un forat dins d'una llarga filera de cobrellits vermells, com si fos una pinta esdentegada.

Un terrible silenci es va produir tres dies després, quan l'oficial ens va reunir urgentment a la porta de la companyia. Era un d'aquells avisos poc habituals, d'aquells que requereixen córrer a tot el que donàvem, com si estiguessin atacant la caserna o com va passar l'any següent, quan Tejero va entrar al Congrés.

Ens van fer formar davant de les aules, perdó, de la companyia, per donar-nos la terrible notícia:

—El soldado Arturo Santana se ha ahogado en la playa del Milagro. Se ruega a cualquiera de ustedes que conozca algun detalle de lo sucedido lo comunique a la secretaría del Coronel.

Vaig sentir alguna campana llunyana. Vaig mirar el rellotge... i eren les set de la tarda. La mateixa hora que ara marquen les agulles. Vaig recordar aquella poesia de García Lorca que diu allò de "A las cinco de la tarde", però ara qui havia mort no era un torero, sinó un amic.

Mentre el professor parla del projecte del proper codi penal, m'imagino què pensaria l'Arturo si em veiés allà, assegut al mateix lloc on teníem el llit —un al costat de l'altre—, ara envoltat de desenes d'adolescents cridaders. Abans tot era verd i caqui quan miraves per les finestra al pati: la roba, els cotxes, les motxilles... Ara és com un mosaic multicolor. Aquelles frases grandiloqüents i casposes que decoraven les parets amb lemes militars, que parlaven d'honor i de capitulacions, ara s'han convertit en noms que semblen pobles de la Cerdanya (CRAI, TIC, PAU, OFE...), que es combinen amb alguna pintada que critica el ministre Wert amb esprai que encara regalima per les parets i que protesten pels graus de tres anys.

Amb l'Arturo vam compartir somnis i confidències. Érem “nens” de dinou anys, com els d'ara, però en aquella “universitat” només estudiàvem com desmuntar un fusell.

—Quan surti d'aquí estudiaré Dret a La Laguna i seré un gran advocat que defensarà la meua terra de les amenaces mediambientals —deia amb els ulls plens d'il·lusió.

Jo... jo era un caos, però tenia més somnis que ell: ser escriptor, periodista, fiscal, treballar a la televisió... Però ni en el més “marcià” dels meus somnis hauria pensat que allà mateix on xerràvem, mentre ens vestíem davant la taquilla, estaria prenent apunts tres dècades després per ser jurista, allò que aquell jove canari anhelava tant.

L'Arturo i jo sempre anàvem junts. Si haguéssim estat al segle XXI, tothom hauria assegurat que érem gais. Però en aquell entorn i aquell temps no es pensaven, aquestes coses. No hi havia un moment que ens separéssim. Hi havia quelcom d'ell que em tenia intrigat: sempre que li preguntava per la seva família esquivava la conversa. Mai vaig saber si tenia germans, a què es dedicava la seva família o si l'avi era peninsular o canari. Allò em tenia intrigat, però en el fons era la seva intimitat.

—Chacho, eres un hediondo pesao con ese tema —em deia sovint amb aquelles paraules de la seva terra que havia de processar dues vegades abans d'entendre'l.

De ben jove ja vaig sentir atracció pel misteri, per la investigació i per la ciència-ficció. Era un marrec i ja m'agradava llegir Asimov i Bradbury, per a mi mestres del gènere.

Els diumenges a la tarda es produïa l'escena de la cua a la cabina telefònica, el que ara seria la consergeria del campus. Allà senties a crits els fills de pagesos d'Àvila, els gallecs amb la seva “morriña” i sovint veies com algú penjava el telèfon mirant a terra per amagar les llàgrimes. L'Arturo trucava, no sé a on; però jo, com si fos un detectiu privat, dissimulava a una certa distància mentre l'esperava que acabés, amb les orelles sempre pendents per saber de què i amb qui parlava. Mai ho vaig saber.

—Ya lo tengo. No te preocupes, que lo ocultaré en algún sitio seguro. Sí... sí... no te preocupes, nadie lo descubrirá” –sentia que deia al telèfon.

Què tenia amagat, l'Arturo? Joies? Droga? Diners?... Era un tema que em tenia preocupat. Vaig seguir-lo amb la mirada quan donava un dels seus volts fent el que ara anomenem fúting, però mai vaig saber on amagava “allò”.

Es va fer un funeral en la seva memòria al gran pati central, avui reduït a la meitat. I em va sorprendre que no hi hagués ningú de la seva família. En acabar la cerimònia vaig parlar amb l'Adam, un amic destinat a les oficines, i li vaig demanar el domicili de l'amic mort amb la clara intenció d'anar a descobrir què passava amb la seva família o, simplement, saber en quin entorn havia crescut.

En acabar el servei militar, al maig del 1981, vaig decidir marxar amb la parella a passar uns dies a les Canàries, tant de moda en aquells anys, com a excusa per xafardejar la vida del pobre Arturo.

Vam escollir anar-hi en vaixell, i això va representar dos dies de trajecte en el *JJ. Sister*, un vaixell “diferent” dels grans creuers que veiem ara a la televisió. Allà li vaig explicar a la Maria, la meva xicota, el motiu real del viatge. A ella li va ser igual: total, això no ens trauria de passar-nos-ho bé.

Ella, amb aquella intuïció especial amb què la natura ha premiat les dones, em va dir que probablement els seus pares s'havien separat, o que era adoptat, o... més senzill: havia tallat la relació amb la família per algun motiu. Però jo creia que era una qüestió més profunda, més misteriosa. Però, és clar, jo era –i encara sóc– una mica fantasiàire.

Deu minuts va trigar el taxi des del port de Las Palmas de Gran Canaria fins al carrer Profesor Lozano, número 7, que era l'adreça que m'havia donat el soldat Adam. El taxista va preguntar si era al barri del Cebadal, i li vaig contestar que no ho sabia. Aquell era un mal dia per passejar en cotxe per la ciutat. Una forta calitja, sorra provinent del Sàhara en suspensió, a la qual s'afegien uns trenta graus de temperatura i una forta humitat, feien que l'ambient fos irrespirable. Des de dins del taxi la visió era nul·la, com

si es tractés d'una boira pròpia del Pirineu, i els cotxes aparcats semblaven haver estat coberts per l'erupció del Vesuvi a Pompeia.

El taxista es va aturar, davant del que en teoria havia de ser la casa del meu amic mort. Li vaig dir que no marxés, que tornariem en pocs minuts, i això no li va agradar perquè va fer un comentari que em va sobtar:

— No me gusta mucho andar por este barrio.

Vaig caminar amb els ulls entretancats per intentar esbrinar volums entre aquella profunda calitja. De prop vaig veure el número 7 clarament, però em va sorprendre que es tractés d'unes portes de vidre que donaven a un ampli rebedor on algú em parlava darrere d'un altre vidre:

— Soy Carmelo. ¿En qué puedo ayudarle?

— Busco a la familia de un joven que se apellida Santana.

— ¡Mi niño... media Canarias se llama Santana!

— ¿Sabe usted algo de un joven que hace la mili en la Península, en Tarragona, y que se llama Arturo?

— Lo siento, no puedo ayudarle. Tenga en cuenta que esto es un periódico, el *Canarias 7*. Sólo le puedo decir que no hay ningún empleado con este nombre y apellidos. Aunque sí tenemos trece empleados que se apellidan Santana.

— ¿Alguno de ellos ha sufrido la pérdida de un hijo joven hace un año?

— No, señor: son chicos jóvenes que aún no han tenido hijos.

Li vaig donar les gràcies i vaig marxar amb el cap baix, pensant que l'Arturo havia falsificat la seva adreça o que potser un dels empleats era el seu germà.

El taxi era rar. Es tractava d'un cotxe estrany: un Nissan, marca desconeguda per a mi llavors, ja que encara les marques asiàtiques no havien arribat als carrers de Tarragona. A dins esperava la Maria, a qui li vaig comentar quelcom que el taxista va sentir i que feia referència a la meva sorpresa per tot plegat.

—Mire, señor, no sé qué le lleva aquí, pero sepa que en ese polígono siempre han pasado cosas extrañas. Cuando no hay ritos satánicos, descubren asesinatos o aparecen animales muertos —va afegir aquell home amb els ulls molt oberts.

El conductor em va explicar que el diari *Canarias 7* ocupava un lloc on s'havia ubicat segles abans una vella catedral que va quedar destruïda per un terratrèmol.

—En el lugar, un sacerdote construyó un edificio de cinco plantas que fueron ocupadas por cada uno de sus hermanos. Pero un bombardeo acabó con la casa, que se derrumbó con todos los ocupantes dentro. Allí se construyó el periódico. Dicen en La Isleta que aquellos muertos continúan pululando por el barrio y que tienen ciertos poderes..., pero a mí me da miedo tratar estos temas. Deme mil seiscientas pesetas de la carrera y buenas tardes.

Ens vam dirigir a l'hotel, al bell mig de Vegueta, una de les zones més cèntriques de la ciutat. Des del balcó de la meva habitació de l'hotel Madrid, a prop del mar, em menjava el cap. Si tot era estrany, el taxi també ho era; però no parlem ja de l'hotel. L'habitació contigua a la nostra tenia una placa de metacrilat clavat a la porta on es podia llegir:

Bajo ningún concepto se podrá entrar en esta habitación. Cualquiera empleado que lo haga será despedido inmediatamente. La dirección

Com us he dit, jo era l'home dels misteris. Què coi hi devia haver, en aquella habitació, que havia de ser amagat de la vista dels mortals! Vaig pensar que ja en tenia prou de misteris amb l'Arturo: un gran nedador que apareix ofegat a la platja, un home que havia crescut a dins del mar, tot un atleta, sense família, amb un domicili fals... Qui era l'Arturo i d'on venia? Ell sempre havia dit que era del barri d'Escaleritas, però el seu domicili era a La Isleta, en un polígon industrial on hi havia un diari.

El conserge de l'hotel Madrid era un noi de Reus; això va fer que mantinguéssim una cordial conversa, i els dies d'estada a Las Palmas van ser més agradables gràcies als seus consells. Li vaig explicar al Rubèn, que

així es deia l'empleat de la recepció, quin era l'objectiu d'aquell viatge a les Canàries. Ell va dir que intentaria ajudar-me i que ho faria parlant amb un conegut, amant de la investigació paranormal, que sovint visitava cementiris i esglésies.

Vam dedicar l'endemà a anar a la platja de Las Canteras i a visitar els basars i les botiguetes de Santa Catalina. Las Palmas era tota una ciutat, cosmopolita, multicultural i més moderna que les peninsulars, tot i que només fos pels cotxes que veia i que em feien girar a cada moment que caminava pel carrer.

El Rubèn em va trucar per telèfon a l'habitació una d'aquelles tardes que tornàvem de Lanzarote.

—Carles, et donaré el nom del meu amic. Crec que ell et podrà ajudar. Es diu Malario Cazorla i viu al sud, a Playa del Inglés. Hauràs d'anar al carrer de Los Jardines, 36, a Maspalomas.

Ja amb les confiances vaig decidir preguntar-li per la misteriosa porta que teníem al costat de la nostra i aquella amenaçadora placa.

—El general Francisco Franco va dormir en aquesta habitació el dia 18 de juliol de 1936, el mateix dia que va volar cap a la Península, on dirigiria el cop d'estat contra la República que començaria la Guerra Civil Espanyola. Conscients del valor històric, els propietaris de l'hotel guarden l'habitació tal com va quedar aquell dia. Una trencadissa o pèrdua seria terrible per a la història de l'hotel. Això és tot —va concloure amb un somriure que volia dir que allò no amagava cap misteri.

Com a mínim ja tenia un dels meus trencaclosques resolt, tot i que m'inquietava dormir paret amb paret a on ho havia fet el dictador. Especialment quan ja estàvem entrant en terrenys paranormals, com poc després corroboraria l'estrany Malario.

Em va sorprendre allò del *Norte* i el *Sur* tractant-se de distàncies ridícules. Com si nosaltres anomenessin nord a Montblanc o sud a Salou. A l'estació de *gua-guas*, com ells anomenen els busos, ens vam fer un bon embolic amb vehicles verds estacionats a les andanes i les desenes de des-

tinacions. Finalment vam trobar el de Maspalomas i vam trigar una bona horeta per arribar a la localitat costera. Era un municipi enorme, amb més de mig milió de places hoteleres, quatre camps de futbol i un ajuntament ubicat en un petit poblet enmig de la muntanya, a desenes de quilòmetres.

Vaig pujar amb la Maria un llarg carrer sense sortida que donava a un turó. Llavors no hi havia mòbils, i ara recordo amb un somriure aquella filera de turistes finlandesos davant d'un telèfon negre de metacrilat i fitxes amb la inscripció de "Telefónica" que els feien funcionar.

La casa de Malario Cazorla era un apartament de planta baixa. Des del turó que coronava el carrer es podia contemplar la immensitat de l'Atlàntic, amb un blau desconegut per al Mediterrani. Vaig veure un Volkswagen "escarabat" aparcat davant d'una porta, i assegut al capó ja m'esperava aquell amic del Rubèn, que ens saludava movent la mà d'esquerra a dreta.

El Malario era cubà i tenia aquella barreja entre home de rauxa i seny al mateix temps. Afectuós, cordial i simpàtic, però també amb unes pauses de seriositat i una profunda mirada que sortia d'uns ulls verds que havies d'evitar. El seu pis era molt diferent de l'apartament turístic a l'ús. Lluny de ser lluminós, era fosc i tenebrós. Tot eren llumets i estanteries, entre les quals vaig endevinar llibres tan estranys com el *Libre vermell* del Mao Tse Tung o el *Llibre verd* del Gadafi. La casa estava decorada amb grans fotografies de Fidel Castro, en l'època de la revolució (és a dir, amb l'inseparable cigar), i del *Che* Guevara (sense). Però també hi havia Gandhi... i fins i tot Freud o Einstein en una estranya combinació.

Malario va treure una ampolla de rom Brugal i tres llaunes de Coca-cola i vam seure en un sofà fet amb canya. Ens va servir, tot i que la Maria va posar la mà sobre el got indicant que ella no volia. Em va mirar als ulls en un inequívoc gest que deia sense paraules: "No ens enverinarà, aquest paio?"

Aquell cubà misteriós ens va parlar del Curita Lara, l'home que va construir aquella casa sobre l'església de La Isleta, del seu amic Antonio Acosta i del que ell va anomenar *El libro del futuro*. Quan li vaig preguntar

per aquella expressió, em va contestar que en algun lloc del món hi havia tres llibres que permetien llegir com seria el futur del lloc on es trobessin.

—Para que me entiendan. Ustedes que son de Tarragona, si un campesino del siglo xiv de Vila-seca hubiese encontrado el libro en sus tierras, hubiese podido leer que en aquel lugar habría un parque de atracciones llamado Port Aventura seis siglos después. Pero, una vez mirado el futuro, desaparecerá inexplicablemente de este mundo antes de que pueda explicarlo a nadie.

Vaig quedar paralytitzat. M'havia de creure aquell home? Si fos veritat, quina relació tindria això amb l'Arturo?

—Su compañero de mili de Tarragona bien podría haber tenido en sus manos uno de esos tres libros. El alcalde de San Lorenzo, cercano a las Palmas, fue fusilado durante la Guerra Civil; en aquel municipio vivió el sacerdote Lara antes de construir la casa donde ahora está el periódico *Canarias 7*.

—¿Cómo se llamaba ese alcalde? —vaig preguntar-li.

—Juan Santana —contestà el cubà.

—Entre los que estudiamos lo paranormal, se comenta que las fuerzas que nos rigen, lo que ustedes llaman Dios, premiaron a Santana por su martirio y al sacerdote Lara, por su bondad, con ese libro. Un tercero fue a parar a manos de Antonio Acosta, un periodista y escritor de Las Palmas, que quedó ciego. Acosta había vivido en Tunte, no muy lejos de aquí. En las indicaciones no veréis ese nombre: leeréis San Bartolomé de Tirajana.

Després d'aquell matí de carn de gallina, la Maria i jo ens vam endinsar a fons en aquesta misteriosa història dels tres llibres. Vaig llogar un cotxe, un atrotinat Seat 127, que ens va endinsar per una carretera pròpia d'una pel·lícula de l'Oest. La via, mai millor dit per la seva estretor, era revirada i amb alts barrancs de pedra volcànica que de tant en tant deixaven veure les taques verdes de les palmeres. En contrast amb el negre de la pedra, les construccions blanques de San Bartolomé de Tirajana destacaven com a miralls. A l'ajuntament vam preguntar per l'alcalde, José Araña, que

ens va comunicar que Antonio Acosta havia viscut els seus últims anys al poble, ja cec, però que en morir, el 1968 va ser enterrat al cementiri de Las Palmas. Així que vam decidir tornar carretera avall per contemplar les dunes de Maspalomas, una de les meravelles de la geografia canària.

En tornar a l'hotel Madrid, el Rubèn ens va recomanar que anéssim a veure la tomba d'Acosta: no hi perdríem res i veuríem una part de la cultura canària, que és la fúnebre. Així que de nou vam anar en taxi al cementiri sobre un atrotinat Daihatsu que em transportava al Japó més que a l'Espanya insular.

Vam preguntar al registre del cementiri i ens van dirigir al passadís on es trobava la tomba. La Maria no les tenia pas totes, tot i que diuen que has de tenir més por dels vius que dels morts; a ella aquell silenci, llibres on pots llegir el futur i cubates inesperats no li feien el pes.

Finalment vam trobar la tomba. Estava destrossada. Sembla que els símbols espanyolistes i falangistes no van fer gràcia als brètols que van arrasar tots els records. A la làpida, trencada per la meitat, es podia llegir el final d'un vers gravat en el marbre:

Y ahora estoy en una tumba
bajo un insecto que zumba.

Vaig riure de l'ocurrència de l'autor d'aquella làpida i vaig pensar que Acosta devia ser un home divertit. Però també vaig comprovar que allà no podríem trobar res d'interès. Tot i que..., realment no havíem trobat res? Ho vaig saber dies després de tornar a Catalunya.

En sortir del cementiri vaig preguntar si aquell difunt tenia algun fill viu que poguéssim visitar. Em van donar el nom d'Antonio Acosta, que vivia al barri de les Corts de Barcelona, just en un carreró davant el Camp Nou. Com podreu sospitar, no vaig trigar a anar amb el meu Seat 850 Coupé cap a Barcelona passant per aquella muntanya russa que eren els revolts del Garraf. El fill d'Acosta era un vellet proper als noranta anys a qui li va fer molta il·lusió que li digués que havia visitat la tomba del seu pare.

—L'han destrossat uns brètols: probablement serien independentistes canaris. Com que el meu pare tenia una bandera espanyola gravada al marbre... Fa anys que no visito la tomba, però uns cosins em van trucar per dir-m'ho. He pensat que després de quasi cinquanta anys no val la pena tornar a refer-ho tot. El pare sempre el duré al cor.

Sobre la taula d'aquella petita caseta de dos pisos del carrer del Comte Güell, que havia aconseguit esquivar tres expropiacions, hi havia un exemplar del *Canarias 7*, el mateix diari que s'ubicava a la presumpta casa de l'Arturo.

—Sempre em va agradar estar en contacte amb l'actualitat canària. Ja saben, vaig néixer allà, tot i que de jove ja vivia a Barcelona —digué l'ancià en agafar entre les mans aquell exemplar.

Vaig inclinar el cap per llegir un gran titular que presidia la portada i on es podia llegir:

«El consistorio prevé convertir el cementerio de Las Palmas en un gran helipuerto.»

Aquell titular no tenia res d'estrany, perquè a les Canàries la comunicació aèria és força habitual, i fins i tot hi ha illes amb més d'un aeroport. En mirar la Maria vaig veure que li ploraven els ulls i que es tapava la boca amb les mans.

—No ho veus, Carles? Com anomenaria algú del segle passat un helicòpter si no ha vist mai un helicòpter? —va preguntar emocionada.

—No ho sé —vaig contestar—. Potser una nau que fa soroll i que es mou.

—Potser... “un gran insecto que zumba”? Deia fent aquell gest de girar la ma amb dos dits que indica que s'han de relacionar dues coses.

Era clar: Antonio Acosta havia tingut a les mans un exemplar del *Llibre del futur*, i per això abans de morir el 1968, quan era cec, va descriure els helicòpters del 2000 com a insectes sorollosos. No vaig gosar preguntar-li-ho directament; així que vaig donar “alguna volta”:

—Només per curiositat: al seu pare li agradava llegir?

—A les seves mans sempre duia un llibre que mai acabava de llegir i que tenia un títol... —va pensar durant deu segons amb dos dits al front, fins que ho va recordar—. Ah, sí!: es titulava *Floración*.

Cada vegada tenia més clar que el meu amic de la mili, l'Arturo Santana, estava relacionat amb aquell alcalde afusellat i que allò que amagava era el *Llibre del futur*. Van passar els dies i finalment vaig oblidar la història, que va quedar com una anècdota a la vida.

La vida em va dur a ser guionista de televisió, una de les meves il·lusions de nen. Però em quedaven complir altres somnis. Ja no podria ser fiscal, però ningú m'impedia estudiar Dret i, a més, seria un bon homenatge al meu misteriós amic. Així que el 2014 em vaig matricular a la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, ubicada on el pobre de l'Arturo i el fantasiós del Carles, o sigui jo, havien compartit companyia.

Són les set. Un nou dia a classe. Sento de fons la professora parlant del nou Codi penal, però com cada dia en aquesta hora torna al meu cap la idea de buscar el *Llibre del futur* dins la universitat. És una idea que no em deixa dormir. I si el trobo? És un sentiment agredolç: per un costat tindria el privilegi de conèixer la Tarragona dels propers segles, el meu futur...; però d'altra banda, si es compleix el que va dir el Malario, moriria... O potser no (vaig intentar convèncer-me'n): no sempre s'has de complir les llegendes, com la de la tomba de Tutankamon o el monstre del llac Ness.

Així que vaig plantejar el meu quadrimestre combinant les classes amb la cerca del llibre. En enderrocar l'antiga caserna el llibre podia haver aparegut, o no. Potser el tenia algun obrer a casa..., l'operador d'una excavadora... Però, i si encara no l'havien trobat?

Vaig fer un recorregut visual des de l'aparcament i vaig veure que encara quedaven algunes zones al Campus Catalunya on l'acció de les excavadores no havia arribat, eren poques, però encara en quedaven algunes.

Cada dia a les set rumiava i rumiava... Recorria mentalment el mateix trajecte que feia cada dia l'Arturo per dins de la caserna fent fúting. Sortia de la companyia de *Destinos* —el que ara es diu CRAI—, anava cap al pol-

vorí, al nord, i recorria tota la caserna pel costat del mur. Si alguna vegada havia d'amagar, agafar o deixar alguna cosa, ho faria probablement durant el seu recorregut. La resta del dia esmorzàvem, dinàvem, estàvem a l'oficina junts... Li era difícil.

1 d'abril de 2015, un dia significatiu políticament, però també a la meua vida. He decidit començar a buscar el llibre. La clau és: *al costat del mur*. Si el llibre existeix ha d'estar allà, a prop de la paret: no sé si la que dóna a l'autovia o la que encara separa el camí de l'Oliva de l'aparcament.

Divendres 10 d'abril de 2015. Sóc a la cafeteria del campus mirant el pati i de sobte he tirat la safata amb el dinar a terra. Els meus companys de classe em criden: "Estàs boig!". El centenar d'alumnes i professors que ocupen el restaurant em miren espantats. Corro cap a la consergeria. El conserge em mira també espantat, vaig com una bala cap al pas zebra de l'avinguda Catalunya. HE VIST L'ARTURO A LA PORTA DES DEL BAR!!! Era ell, amb el mateix uniforme que dúiem i la boina amb aquella àguila daurada al cap.

Quan arribo al pas zebra, exhaust, ja no hi és. Pregunto a un grupet d'alumnes que xerren si han vist un noi alt i morè. Em diuen que hi havia un home vestit rar, com un militar.

—Parlava d'una forma estranya, com *seseando*, un accent sud-americà. Ha dit només: "Decidle que està en la palmera", però no ens ha dit a qui. Hem pensat que era un penjat o un rastafauta. Anava força brut —descrivien els alumnes, i afegien misteriosament—: no sabem com ha marxat, ha estat de sobte, com si hagués saltat.

Ja no veig res més que el llibre. Ja no sento a ningú quan em parla. Estic molt excitat. Vaig a casa: agafo una pala petita, amb la qual excavo cada dia mig metre intentant que no em vegi cap guàrdia de seguretat, mentre dissimulo anant i venint del cotxe aparcats.

Des del centre de l'aparcament faig una mirada per tot el perímetre de la Universitat. En un racó, a l'esquerra mirant la carretera veig una palmera...: hi corro sense adonar-me que un guàrdia de seguretat m'ha vist saltar

la tanca. S'apropa a mi i em recrimina què faig allà. Li dic que m'han robat i que han enterrat les meves coses sota la palmera. Accedeix als meus precis i m'hi acompanya dient que en el fons només és un lloc abandonat i sense cap utilitat actualment; així que em permet iniciar l'excavació.

Introdueixo la petita pala de jardiner al costat del tronc de la palmera fins que el ferro toca alguna cosa de fusta. Neguitós, mentre sento la veu del vigilant que em diu que no em faci mal, trec l'objecte. És una caixa de fusta ennegrida i mig podrida per la humitat de tants anys. Li dic al guàrdia que ja ho tinc, i ell marxa advertint-me que mai més superi la tanca de l'aparcament.

Entro al cotxe, un vell Cadillac del qual em vaig encaterinar, i obro la caixa. El mòbil no para de sonar. És la Maria.

—Maria, he trobat el *Llibre del futur* de l'Arturo. Estic flipant! Això és molt fort!

—Carles, et demano, et suplico que no l'obris. Ja saps el que et pot passar. No ho facis.

Penjo directament. Ja no tinc sang a les venes, només adrenalina. Obro la caixa i veig el llibre. Observo el títol: *Floración*. Efectivament és el mateix que ens va dir el fill de l'Acosta a Barcelona. L'obro per qualsevol pàgina, a l'atzar:

El Serrallo ha desaparegut sota les aigües. Les dues ciutats veïnes, Reus i Tarragona, ara són Tarrareus, una gran urbs amb el centre a Sant Pere i Sant Pau. Ets al port de Tarragona: la Universitat Rovira i Virgili és ara la terminal de passatgers i al Camp de Mart hi ha la llotja de pescadors. L'efecte de l'escalfament global ha desfet el pol nord i l'Antàrtida. Torredembarra, Altafulla, Salou, Cambrils... ja no existeixen: tot és sota el mar. Les nuclears van quedar sota l'aigua i el càncer ja es cura al *یفش تسم* Junqueres Memorial Hospital (antic Joan XXIII) com si fos un constipat. Catalunya es va separar d'Espanya el 2090, gràcies a la unió de tots els partits catalans en un de sol i les bones relacions amb Adolfo Iglesias, fill de Pablo Iglesias, president del govern espanyol. Els ciutadans

han de viure amb escafandres a l'exterior: ja no es pot respirar a l'aire lliure. Va ser després de l'explosió de la petroquímica de Tarragona el 2050. El genoma permet saber quants anys viurà cada ésser humà i la seva mort es prepara un any abans. Cada un dels que ens deixa ha de complir la seva il·lusió i per això durant un any podrà complir els seus somnis. La mort és programada: una eutanàsia que evita patiments innecessaris. El part ha desaparegut i s'ha substituït per la clonació, indolora i instantània, que es fa a l'antic Institut Pere Mata, actual *ببطب قلب عتم يلقع بي بطب س فنل* Psiquiàtric La Pastoreta de Tarrarreu. El sexe és tan sols una via terapèutica de relaxació. Una investigació de sociologia descoberta on et trobes va descobrir que la sida va ser una creació de laboratori impulsada per la religió islàmica per evitar la promiscuïtat.

L'any 2492, els àrabs van ocupar de nou la península mil anys després de ser expulsats i tot Europa Central està en mans dels xinesos, que van progressar econòmicament tant que van crear l'imperi més gran i potent del món. França, Catalunya i Espanya van aconseguir un acord de no invasió gràcies a intercanvis comercials, però Portugal és ara un trosset de la Xina. Les guerres ja no són entre països, sinó entre els homes i les dones, quelcom que va començar a preveure segles abans. Com que no es necessiten les relacions sexuals per procrear, tothom pot tenir el seu propi fill de forma unipersonal.

Tanco el llibre, entre espantat i meravellat de ser un privilegiat, al mateix temps que agafo el mòbil per explicar-li a la Maria aquelles revelacions. Marco el seu número mentre sento una terrible explosió. Giro el cap de banda a banda per trobar l'origen d'aquell tro fins que veig un camió cisterna volant pels aires des de l'autovia propera, envoltat en flames. Rememoro en un instant aquell accident del càmping dels Alfacs, a Sant Carles de la Ràpita, el 1978. El vehicle cau sobre el pàrquing, tot i que tinc temps de tancar la porta del Cadillac i arrencar el cotxe. Però la temperatura puja desenes de graus en dos segons, com si entrés en una sauna mortal, i m'impedeix moure'm. Sento les sirenes del campus que s'uneixen al crit del centenar d'alarmes dels cotxes aparcats. La calor és insuportable

i puja, puja.... Els meus braços s'encongeixen agafant una postura inequívoca: la del boxejador. És un símptoma que m'estic cremant. M'asfixio, no puc respirar... no puc respirar... sento com els pulmons deixen de moure's i el cor s'atura. En els últims instants abans de tancar els ulls, entre els cotxes cremats, les patrulles de policia, bombers i ambulàncies, que no poden accedir a l'aparcament a causa del foc, veig l'Arturo que ve caminant cap a mi tranquil·lament amb un somriure a la boca. Porta el seu brut uniforme de soldat i els braços oberts.

Silenci. Només hi ha silenci. Vaig caminant per un llarg túnel amb l'Arturo al meu costat cap a una llum molt intensa. Ell duu el llibre en una mà. Només trenca aquella pau una veueta mínima que surt del mòbil: "Carles, Carles, sóc la Maria, Carles contesta, què ha passat? On ets?"...

Adéu, papa

Analía Pérez Pereira

Vaig néixer en un país que es troba en guerra des que tinc cinc anys. Ara en tinc deu i el meu nom és Nashira, que significa “portadora de bones notícies”. Tot i això, mai no he sabut a què és degut el significat del meu nom; des que tinc memòria, mai he fet arribar una bona notícia. Fins i tot, considero dubtosa la meva condició de persona. No crec que en tingui, de personalitat, això que em mou i que em fa ser d’una manera determinada són les condicions en què em trobo. Sempre m’he considerat una reacció de tot el que passa al meu voltant.

Sóc esclava de les decisions d’uns altres, per als quals la meua vida i la dels altres no significa res i pot ser aprofitada per al seu propi benefici. Amb això vull dir que el meu context és el que em predisposa a prendre totes les decisions que em fan ser com sóc. A mi i a tota persona del meu voltant. Si alguna vegada vaig prendre una decisió per mi mateixa... no m’én recordo.

Fa uns dies jo era al col·legi, que no és res més que el lloc on el meu pare em passa a recollir en bicicleta després d’atendre els malalts en un hospital proper. El primer que vam sentir va ser el soroll eixordador que va fer una de les bombes en el moment en què va col·lidir amb el seu objec-

tiu. Després, una ona expansiva que ens va fer xocar contra la paret i que va llençar alguns al terra o contra els altres. Per un moment, vaig quedar sorda. Només veia la professora movent els braços fent senyals a tothom perquè correués cap al refugi.

Pel terra hi havia escampats fragments de vidres de les finestres i, des de fora, estava entrant un munt de pols que s'havia aixecat amb la bomba. Vaig sortir darrere de tothom i em vaig quedar mirant l'única cosa que es podia veure a més de quaranta metres de distància: la gegantesca torre de fum que feia l'hospital impactat per la bomba. Em vaig compadir de les persones que hi havia hagut en aquell lloc, vulnerables, esperant una cura i trobant-hi la mort. Ja no hi havia ningú a prop meu, tots devien haver corregut cap al refugi. Jo vaig córrer cap a l'hospital.

Es podia pressentir des de lluny que no hi hauria quedat res, a l'hospital; ningú a qui curar, ningú capaç de curar, ningú a qui bombardejar. Per això em vaig convèncer que aquest seria probablement el lloc on hi hauria menys probabilitats que caigués una altra bomba. No estava segura, però, de si hi anava per aquest motiu o si era una excusa, perquè alguna cosa em cridava que hi anés i no en sabia explicar el perquè. Al camí em vaig creuar amb persones corrent en direcció contrària, persones ferides i aterrides que no es van adonar de la meua presència.

Em va costar arribar-hi, evadint roques i esquerdes que semblaven cràters al carrer. La pols que em traspassava la samarreta, ficada al nas, em dificultava bastant la respiració. Tot i això, com més m'hi apropava, més ànsies d'arribar tenia i més ràpid corria. Se'm van desfer les sabates a mig camí i el terra estava bullint i em feia ampolles i ferides que ja no sentia. Quan estava arribant, em coïa la gola, gairebé cremava, així que vaig passar a caminar en lloc de córrer. Sense voler, vaig mirar a la dreta, a uns quaranta metres, a un grup de persones al voltant del cos d'una persona, llençat com si fos un maniquí, amb el cap darrere d'una roca. Probablement, aixafat o trencat. Les persones que el rodejaven no sabien què fer.

Tot i el munt de cossos sense vida que havia vist en els meus deu anys, encara no era capaç de veure això sense que em tremolessin les cames. Havia de seguir endavant, així que vaig apartar la mirada i vaig intentar fer callar els meus pensaments. Si això podia amb mi, no aguantaria gaire temps més en vida. Vaig fer un pas més. De sobte, se'm va gelar la sang. Vaig tornar a mirar el cos d'aquell home i, amb el cap rodant-me, vaig veure prop d'ell la bicicleta del meu pare llençada. Dues, tres o quatre bombes més em van caure al damunt quan vaig adonar-me'n. O això m'hauria agradat.

Feia uns segons, una persona qualsevol es trobava morta prop meu. Mai no hauria pensat que aquesta persona pogués ser el meu pare, el meu únic suport en aquest món. Llavors, la sang em va fugir del cos, com si no volgués adonar-se del que estava passant. Un munt de coses em van passar pel cap. En aquelles hores, el meu pare hauria d'haver anat a buscar-me, però potser alguna cosa l'havia endarrerit. Es pot ser tan desafortunat? Vaig trontollar i les cames em van a començar a tremolar tant, que vaig acabar agenollada al terra. Volia deixar de mirar i desaparèixer del món abans de viure una experiència tan cruel com la de descobrir el cadàver del meu pare. Tot i això, no podia deixar d'avançar cap a ell, gatejant, sense saber què seria del meu seny i de la meva vida després d'això.

Volia cridar les persones que el rodejaven perquè fessin alguna cosa, que no es quedessin mirant, que si només eren allí per morbo, que no s'aprofitessin d'un fet que a mi m'estava trastocant per satisfer la seva curiositat. Però no podia fer res més que apropar-m'hi.

Quan tenia sis anys, em va tocar ser la líder d'un grup de nens que vam fugir a la nit. Jo portava una espelma als dits, tots estàvem morts de por. Els altres em rodejaven i intentaven agafar-se a mi, ploraven, cridaven davant qualsevol estímul i miraven cap a tots llocs alhora. Jo també tenia ganes de plorar i cridar i amagar-me darrere d'algú, però, si ho feia, no tindrien a on agafar-se. Per això, jo em vaig mantenir alerta però impassible. Tot i això, tenia tanta por que no em vaig adonar que l'espelma s'havia fos als meus dits i que la cera n'havia agafat la forma. No vaig sentir cap cremor

en aquell moment. No sentia res, la por m'èclipsava els sentits mentre em feia patir per dins. Penso que quan vaig veure aquell cos inert em va passar el mateix. El meu cor es devia haver fos i agafat la forma de les meves costelles, incapaç de mantenir-se sencer. Quan me n'adonés, ja estaria tot desfet i, encara que no sentia res, sabia que després d'aquest mutis vindria un patiment insuportable.

No era capaç de veure més enllà del seu cos. En algun moment, les persones que l'envoltaven es van adonar de la meva presència i em van voler detenir. Jo els empenyia amb totes les meves forces, tot i que penso que feia més mal la meva mirada desesperada que no pas cap cop tremolós que pogués llençar. Les seves veus se sentien de lluny, ni tan sols podria dir com eren les seves cares. Un cop més, els meus actes es devien a la situació en què em trobava. Cinc o deu eternitats més tard, algú em va agafar per darrere i em va aixecar amb molta facilitat. Seguia remenant les cames a l'aire, i les paraules seguien sense sortir-me. Tot i això, l'home que em va agafar va poder assegurar-me al selló de la seva bicicleta i assegurar-se ell també. Desconcertada, vaig intentar escoltar el que m'estava dient.

—Tranquil·la, tot anirà bé, estigues tranquil·la.

Eren les paraules que em solia dir el meu pare en situacions en què era necessari que mantingués la calma. Em vaig aferrar al seu tors, mirant cap a la bicicleta que havia vist abans, a prop de l'home del terra. Tenia unes ratlles blaves que la del meu pare no tenia. De mica en mica, vaig anar tornant a la realitat i vaig olorar la familiar olor del meu pare, que pedalejava amb la bicicleta cap a algun lloc segur, fora d'aquesta cortina de pols, patiment i morts irremeiables. Quan la meva mare es va morir i la vam enterrar, mon pare em va dir: "Plora tot el que vulguis. Tens dret a plorar, és normal que ho facis". El meu pare era viu, continuava sent el meu protector i la persona més estimada. I era viu. Vaig començar a plorar. Mai no havia vist tanta aigua en la meva vida. Tot recolzant el front a l'esquena del meu pare i agafant-me fort a la seva cintura, vaig plorar com si no hi hagués un demà, que potser no n'hi havia. Quan ja no fóssim dins d'aquesta cortina de pols,

ja no podria plorar, perquè el meu pare encara era viu. Quin dret tindria a plorar, llavors?

Quan vam arribar, el meu pare va baixar de la bicicleta, me'n va baixar, i em va fer una abraçada com no me l'havia fet mai. Seguidament, em va agafar per les espatlles i em va sacsejar una mica mentre em renyava per haver-me'n anat pel meu compte, en lloc de seguir els meus companys al refugi.

—Em vols dir què faria jo si t'haguessis perdut? —em deia—. Si no sóc capaç ni de mantenir en vida la meva filla, què seria de mi? Tens idea de quant t'estimo? Tens idea de quant et necessito, jo a tu?

Em va tornar a abraçar i jo vaig estrènyer fortament els punys per no tornar a plorar. El meu pare és un home molt tranquil, que sempre sap el que ha de fer i no perd els nervis. Era la primera vegada que el veia tan espantat. Em solia transmetre molta seguretat, saviesa i calma. Estava molt agraïda que fos viu. Encara que fos un dia més, una setmana més o un any.

Tots, en aquell refugi, sabem des del principi que qualsevol dia ens podria arribar l'hora. I m'imagino que també tots agraïm cada moment més a la terra. No sé qui son les persones que ens ataquen, tampoc sé què els hem fet. No em passa pel cap quins motius tindria ningú per arrabassar-li la vida a una altra persona. A tants fills, mares, germans... No tenen ells també família? No tenen ni una mica d'escrúpols?

Així vaig continuar, fugint d'un lloc a un altre, amagant-me, tremolant, patint i fent força per no plorar. El mateix que fa la persona del meu costat i la del seu costat. Totes les víctimes de la guerra fem el mateix. Som persones innocents, amb dret a una vida tranquil·la, sense el dubte a cada moment de si en serà l'últim. Amb dret a prendre les nostres decisions sense que depenguin de si tenim fam, por o familiars a punt de morir.

Portem tres dies al refugi. Vam sentir caure un total de quatre bombes, juntament amb la de l'hospital, no sabem a on. El meu pare s'ha posat a tractar els ferits amb els pocs recursos que té a mà i jo li vaig darrere, ajudant en el que puc. No obstant això, sense medicines, ni materials, ni

aigua suficient, el que podem fer és poc. Així que la major part del temps la passo pensant en com seria una vida millor, en la qual en lloc de persones dolentes hi haguessin persones amables com en Najíb.

Abans que la guerra comencés, quan la meva mare encara vivia, un noi d'uns deu anys més que jo treballava a prop del meu habitatge. En Najíb era paleta en una obra i la meva família li va agafar afecte, especialment jo, perquè sempre tenia cura que jo no jugués a prop de les màquines o que la meva única pilota no anés a parar al ciment. Per aquell temps jugava a imaginar que quan fos gran treballaria juntament amb ell a l'obra. Sempre hem estat pobres, en Najíb també, però quan anava a veure'l, no faltava un dia en què no compartís el seu menjar amb mi. Segueixo pensant que si tots fóssim així, no hi hauria guerres per falta de gent que hi lluités.

A la nit, al refugi hi havia fins i tot més silenci que durant el dia. Alguns resaven abans d'adormir-se; altres, com el meu pare i jo, ho fèiem tot en silenci i ens donàvem suport tan sols amb la mirada. Va arribar la cinquena nit, encara era perillós sortir. Segons ens havien informat les tropes que havien sortit a recórrer els voltants, ja no hi havia pols a l'ambient, però tot estava destruït i tampoc quedaven molts llocs on anar. El meu pare, tot i ser dels adults en millor estat físic, no sortia juntament amb els altres, ja que era l'únic amb coneixements per tractar els ferits.

A diferència de la bomba, cap soroll ens va alertar de l'arribada dels terroristes al nostre refugi. Van caminar entre la gent adormida buscant alguna cosa, sense dir res, fins que es van cansar de buscar. Un d'ells va xutar l'home que dormia als seus peus. Com a amenaça, tenia una metrallera a les mans i diverses granades penjades del cinturó. Com a pregunta i motiu pel qual eren allà, la localització de menjar i aigua. La resta de terroristes va seguir l'exemple del qui en semblava el líder i van començar a donar cops de peu, cridar i amenaçar tothom.

Menys de cinc dies havia durat la suposada pau que governava en aquell refugi, pau composta per laments silenciosos, por fins i tot de respirar i incertesa inquietant sobre el rumb de les nostres vides. Cinc dies en

què tots havíem hagut d'adaptar-nos a la nova situació, canviar les nostres metes, planificar nous camins per prendre. Reduïdes les nostres pertinençes, alguns s'aferraven al poc que els quedava: la foto d'un difunt marit, d'una mare o fill, un mirall, un tros de tela... allò que hagués quedat, tot i les batalles de què vam ser víctimes, per insignificant que semblés abans de la guerra.

Hi havia un nen d'uns sis anys al qual la guerra havia arrabassat una cama. Per a ell, l'objecte més preuat era un parell de croses, gràcies a les quals podia caminar. El meu pare li havia ensenyat diferents formes d'usar-les per ser més autònom i les hi havia ajustat, encara que seguien sent massa altes per a ell. Jo no m'havia atrevit a empatitzar-hi gaire, ja que no volia patir més pel seu estat del que ja patia sense conèixer-nos. Tot i això, estava més pendent d'ell del que m'hauria agradat, ja que alguna cosa dins meu m'empenyia a preocupar-me pel seu benestar. El seu nom era Hamza, i estava sol amb la seva àvia, que probablement era la persona més gran en vida al nostre refugi.

Sentia un gran afecte pel meu pare, encara que realment tots li tenien estima per la seva bondat i l'atenció desinteressada als ferits.

Els terroristes es van començar a inquietar davant la negativa de subministraments del nostre refugi. Van començar a reclamar tot objecte de valor, ja fossin medicines, armes o fins i tot diners. No teníem res d'això. Amb prou feines ens manteníem en vida aconseguint el mínim de menjar i aigua diaris, gràcies a les sortides que feien per grups aquells que podien. No teníem res a oferir, i això ens convertia en possibles futurs ostatges, ja que no els serviríem per a res més. No teníem res a donar a canvi de la nostra llibertat.

Impacients, ens van començar a acorralar contra una paret a tots, ja que ens allunyàvem d'ells i de les seves armes de foc. Aquell que semblava el líder va trepitjar la cama ferida a un dels malalts, intentant treure'n informació. No obstant això, l'únic que va provocar a aquell home de família van ser brams de dolor i súpliques. El líder es va quedar mirant els

arranjaments a les ferides que li havia fet el meu pare amb trossos de roba i, aixecant el cap, va observar el mateix en més persones.

—Qui ha tractat aquestes persones?

Tothom va deixar de moure's. Els terroristes, havent notat a la veu del seu líder una pregunta important, van deixar de cridar als refugiats. Els refugiats, sabent la resposta, van adoptar un silenci absolut. Llavors, el líder va tornar a parlar, mirant-nos amb una mirada amenaçadora que deia: "No heu de tenir por de les meves armes. Heu de tenir por de mi."

—Em sembla que no he sentit la resposta.

Uns segons de silenci més van anar acompanyats d'un crit que ens va fer saltar a tots.

—Escolteu! Potser en aquest patètic refugi cadascú de vosaltres veu unes... seixanta persones al seu voltant. Jo només calculo seixanta-una bales menys que tindrè quan en surti. Podria ser que el meu grup se n'anés amb un metge i que els altres seixanta inútils no em féssiu malgastar bales. Què m'en dieu?

Jo vaig mirar el meu pare, al meu costat, esperant que amb la mirada em digués que no hi havia res de què preocupar-se. Pot ser m'hauria conformat que compartís amb mi la por. Però no va ser això el que li vaig veure als ulls; ni tan sols vaig tindre l'oportunitat de veure-li la cara, perquè el meu pare es va aixecar i va dir alt i clar:

—Jo els he curat a tots.

Vaig sentir com si un mur alt i poderós que em protegia s'hagués fet bocins d'un moment a un altre. De sobte, em vaig trobar despullada davant de tothom, sense res que em separés de la més mínima brisa o bomba que em pogués tombar. Jo creia que tenia una espècie de pacte amb el meu pare, mitjançant el qual ell tenia l'única obligació en aquest món de vetllar per mi. Em pensava que mai no se n'aniria del meu costat. Tot i això va avançar sense dubtar, deixant-me a mi a la intempèrie, desprotegida i pitjor encara... sola.

No vaig poder moure ni un dit. Només veia com el meu pare s'allunyava cap a un lloc on no el podria tornar a veure mai més, així, de sobte, sense que tingués res a fer, ni temps per assimilar-ho. Sentia que tothom em mirava, que tothom podia veure que m'havia tornat vulnerable davant el món. Un munt de caps estaven girats cap a mi. Tothom havia descobert la fragilitat que tenia amagada darrere del meu pare.

Però no era a mi a qui miraven.

—Si us plau!

Una punxada al cor em va fer sentir un calfred a tot el cos. La veu d'en Hamza provenia de la meua esquena.

—Si us plau, no us l'emporteu!

En Hamza va passar pel costat i va avançar fins al líder dels terroristes. Les mirades el van seguir a ell. Ningú es va atrevir a detenir-lo, li deixaven espai per passar amb les crosses entre la gent. Em vaig quedar mirant aquell nen de sis anys, amb una sola cama i malnodrit. Llavors, ell va seure al terra i amb les dues mans va aixecar les muletes en direcció al líder.

—Preneu això! És molt valuós! És tot el que tinc! Us les dono, són vostres, totes vostres.

En Hamza semblava convençut que les seves crosses serien tan valuoses per tothom com ho eren per ell. Els estava oferint el que l'havia mantingut en vida a canvi del meu pare. Aquest el va interrompre:

—Hamza, torna amb la teva àvia.

Ella estava intentant arribar on ell era; una dona molt maltractada pels anys, per la pèrdua dels seus éssers més estimats i per la guerra. Gairebé se li va llençar al damunt i es va disculpar, va pregar clemència i plorava dient que només tenia sis anys, que no sabia el que deia. Els terroristes ja s'estaven replegant a prop del líder i van agafar el meu pare. Tot i això, la mirada del seu cap es va mantenir fixada al nen i a la seva àvia. Va agafar de les mans d'en Hamza una de les crosses, i tant l'àvia com ell van aixecar els caps.

—Us les podeu quedar totes dues, de veritat, són per a vostè —va tornar a dir en Hamza.

Amb un sol cop de crossa, el líder terrorista va fracturar el cap a l'àvia d'en Hamza. Va caure cap endarrere, va brollar la sang, i el cos va començar a convulsar. En Hamza va cridar i es va arrossegar fins al seu costat.

—Us he fet un favor —ens va dir el líder.

Van marxar després d'haver noquejat també el meu pare, que havia cridat que no calia fer allò, que nosaltres ja havíem fet tot el que ens havien dit i que si us plau el deixessin tractar la Fatima abans d'anar-se'n. Tot i això, per a la Fatima, l'àvia d'en Hamza, ja no hi havia res a fer.

Després d'allò, mai no em vaig poder treure del cap el penediment d'haver-me quedat quieta mentre tot passava davant dels meus ulls. No vaig ser jo, sinó un nen de sis anys amb una sola cama qui havia pregat pel meu pare. Jo m'havia donat per vençuda pensant que no hi tenia res a fer i, una vegada més, vaig ser un acte reflex del que estava passant. Vaig mirar al meu voltant, la situació restant del que havia passat i de les decisions que havíem pres.

Un nen incapacitat i orfe s'havia quedat sense la seva àvia. El metge del refugi on ens trobàvem, la persona més necessària per aquella gent i el meu pare, havia estat segrestat per uns terroristes. Les ferides d'alguns s'havien tornat a obrir pels cops i tothom, absolutament tots, tenien una aura de desesperança que els envoltava. El meu món, de cop i volta, es veia més clar, els meus ulls ara abastaven més del que mai havien abastat, com si m'hagués tret una bena dels ulls.

Estàvem en guerra i teníem dues opcions. La primera, fugir dels perills, amagar-nos, pregar, plorar, tremolar i suplicar cada dia de la nostra vida a canvi d'un dia més al món, un dia més per pregar, plorar, tremolar i suplicar... La segona, comprendre que som persones autònomes en un lloc en males condicions, que encara no hem mort i tenim l'oportunitat de ser nosaltres mateixos. De fet, aquesta vida és l'única que tenim per ser nosaltres. I aquesta és la situació que ens ha tocat viure, però no per això

nosaltres hem de ser una conseqüència de la situació; podem ser, en lloc d'això, conseqüents amb la situació.

Em vaig apropar a en Hamza, el vaig abrigar amb la manta amb què dormíem el meu pare i jo i el vaig abraçar. Ell va deixar de mirar la seva àvia i em va mirar a mi. Els ulls suplicaven que algú li detingués el patiment, m'estaven cridant que li feia mal el cor i que allò era injust. Jo volia més que ningú donar-li una vida de pau i tranquil·litat, sense pèrdues, morts violentes i atemptats contra la seva vida. Però era una cosa que no li podia proporcionar.

Va amagar el cap al meu pit i es va deixar abrigar amb la meva escalfor i l'aparent seguretat sota aquella manta i entre els meus braços. Tremolava i va començar a tenir singlots, però poc a poc es va començar a calmar i finalment es va adormir allà mateix. Sense que calgués que digués res, les persones que no estaven ferides van aprofitar per emportar-se el cos de la Fatima, i van deixar una roca al damunt de la sang que hi havia quedat, ja que no teníem res per netejar-ho.

Tractant-la amb respecte i tendresa, li van embenar el cap com van poder i van deixar-la al damunt d'una roca prou plana i llarga per abastar el seu cos. Tots estaven pendents d'en Hamza i de mi, mirant-nos per si necessitàvem alguna cosa. Jo els vaig fer senyals que deixessin el funeral per quan despertés en Hamza. Així, vam acabar de passar la nit dormint el que vam poder, més adolorits i atemorits que unes hores abans, però encara més units.

Em trobava en una posició molt incòmoda per dormir i, encara que se'm tancaven els ulls i el cap em queia, no arribava a dormir del tot. Una de les mares del refugi es va apropar a mi i es va oferir a canviar-me el lloc diverses vegades. Jo vaig rebutjar l'oferta perquè en Hamza m'havia agafat la roba fermament amb els seus petits punys, i tenia la cara sobre les meves cames, amb els dibuixos que li havien fet les llàgrimes a la pell plena de pols.

Encara tenia unes gotetes a les pestanyes que no es decidien a caure dels ulls, i els llavis, secs, es trobaven oberts, signe que estava profunda-

ment adormit. No em volia apartar del seu costat per res del món. Unes hores més tard, tot i que semblava que havien passat uns minuts, em vaig despertar recolzada al damunt de la dona en qüestió, que segurament no hauria adormit gaire bé darrere meu. En Hamza també es va despertar i es va passar les mans pels ulls.

—No facis això, et podria causar una infecció als ulls —li vaig dir.

No en teníem gaires, de recursos per garantir la higiene en aquell lloc, però el meu pare m'havia deixat uns costums molt arrelats sobre la higiene i el tractament de ferides. Per això mateix, només d'aixecar-me, em vaig posar a revisar les ferides que havíem tractat amb el meu pare. Vaig aplicar-hi els meus coneixements i els vaig compartir. Potser no eren suficients, però, almenys, li augmentaven les opcions de sortir-s'en.

Fet això, vam compartir el menjar que va portar l'equip de persones que feien el recorregut per fora del refugi. Ens van comunicar que segurament els terroristes d'aquella nit també devien haver passat pel supermercat de prop del refugi, d'on treien el menjar que encara fos comestible. Ens van explicar que es van emportar tot el que els devia haver cabut al vehicle amb què es transportaven.

Tot i això, encara hi havia menjar per a uns quants dies, tenint en compte que hi havia més supermercats més lluny —o això pensàvem— amb menjar en “bon” estat. Tothom semblava més decidit que aquella nit a tirar endavant i a deixar de lamentar-se. Vam actuar en equip i tots estàvem al corrent del que necessitaven els altres, per donar una mà a qui li fes falta.

Després de recuperar una mica les forces amb el menjar, ens vam posar d'acord per fer el funeral de la Fatima. A la nostra cultura, el funeral consta de quatre parts: es fa un bany del cos de la persona morta, s'envolta amb uns draps blancs i es fa una pregària, seguint l'ordre esmentat per, després, enterrar-lo. La persona que ho ha de fer ha de complir els següents requisits: ser digna de confiança, ser del mateix sexe (a excepció del cònjuge i dels nens) i conèixer les regles rituals fúnebres.

Quan la meva mare va morir, va ser el meu pare qui la va enterrar, i jo vaig pensar que era la persona més valenta i forta del món. Ho va fer amb tanta estima i tendresa, que segur que l'ànima de la meva mare va restar en pau. Jo em vaig sentir molt orgullosa del meu pare, de fet, mai a la vida no em va decebre, però amb aquestes coses em feia sentir que em donava suport des d'on estigués.

Pensar en el meu pare em va fer sentir una punxada de dolor, però recordant els seus actes em vaig sentir amb més força per fer front a la situació. Qui es faria càrrec de tot el procés? Per descomptat, el meu pare hauria sigut el millor per fer-ho. Volia que fos algú que transmetés a en Hamza el mateix alleujament que em va transmetre el meu pare quan va tractar el cos de la meva mare com si fos sagrat.

No teníem aigua per rentar la Fatima; de fet, no teníem res per portar a terme el funeral tal com calia, però ens vam posar d'acord a fer l'*ablució seca*, que consistia a passar els palmells de les mans pel terra i, seguidament, fregar amb aquesta terra la cara i les mans del difunt o la difunta. Vam decidir que l'enterraríem a deu metres darrere del refugi, i que l'amortallament el faríem amb les seves pròpies peces de roba, exceptuant-ne aquelles tacades de sang.

En Hamza encara no s'havia aixecat d'on era. Li havien netejat la sang de la cossa que havia mort la seva àvia, però es negava a utilitzar-la. La posició provisional del cos de la Fatima es trobava a uns quinze metres d'en Hamza, que la mirava des de lluny. Em vaig apropar a en Hamza i li vaig dir:

—Vine amb nosaltres, farem el funeral de la teva àvia —i li vaig donar les crosses, que eren al terra.

En Hamza se les va mirar i em va respondre:

—Aquesta està dolenta —assenyalant la que va colpejar la seva àvia—. En lloc de cuidar-me, va fer mal a la meva àvia.

La seva veu es va alterar i va fer el bot, les últimes paraules eren més aviat un gemec. Em va tremolar el cor.

—Doncs agafa només aquesta —li vaig oferir la “bona” — i repenja’t en mi per caminar.

D’aquesta manera vaig aconseguir que es traslladés cap al lloc on faríem el ritual i el vaig ajudar a seure. Va ser llavors quan vaig prendre el valor per fer el que creia més beneficiós per a en Hamza.

—Ja sé que estàs trist perquè la teva àvia ja no és amb nosaltres —li vaig dir—, però li donarem el tracte que es mereix perquè pugui fer les paus amb aquest món i anar-se’n a un altre.

En Hamza va vessar una altra llàgrima mentre assentia amb el cap, mirant cap a la seva àvia des de la roca on estava assegut.

—Jo em sé el ritual —li vaig dir als adults—, puc encarregar-me’n.

* * *

Després d’això se’m va acudir que podria ser útil també en altres coses. Sentia que en Hamza comptava amb mi així com jo havia comptat amb el meu pare tota la vida; el seu somriure es va convertir en el motiu de la meua lluita. Mai no havia tingut germans, encara que m’hauria agradat, però sempre vaig pensar que si en tingués un, patiria molt per la seva seguretat. En plena guerra, els éssers estimats estan preocupantment en perill d’extinció.

Tot i això, en Hamza havia sobreviscut a pràcticament totes les desgràcies que li podien passar a una persona, i encara era valent i fort per seguir endavant. Havia après a caminar amb una sola crossa de dalt cap a baix, encara que li costava una mica. Em preocupava per ell i, al mateix temps, sabia que era capaç de sortir-se’n, fet que em tranquil·litzava bastant. És tan fràgil i al mateix temps tan resistent...

En Hamza no menjava prou bé. Ningú d’aquell lloc no menjava prou bé, però en Hamza ho necessitava més que ningú. Sabia que si demanava als adults de sortir a buscar menjar, no em deixarien travessar la sortida, encara que sóc prou petita i àgil per amagar-me i córrer pels carrers sense posar-me en perill. A les nits em vaig acostumar a quedar-me mirant fixament en Hamza, al meu costat, per por que les seves cèl·lules deixessin de

tindre energia suficient per mantenir-lo viu. Suposo que és un inconvenient d'haver tingut un pare metge.

Avui ho tinc tot preparat per marxar. Només seran unes hores a la nit d'incursió a l'exterior. Localitzaré supermercats dels voltants que tinguin aliments encara aptes pel consum i potser alguna farmàcia, que no ho crec, però on pugui, en tot cas, trobar suplementes alimentaris, que ens vindrien molt bé. Altres nits vaig sortir amb l'excusa que havia d'anar a orinar, fet pel qual ara no sospitarà ningú si em veiés sortir.

A més, vaig aprofitar les meves fugaces sortides per analitzar el terreny; ja sabia cap a on dirigir-me. No portava res més amb mi que no fos el meu cervell, així que estava alerta i tenia un pla B preparat per a qualsevol situació que pogués tenir lloc. Excepte per a la situació que em va passar. Quan em trobava a unes quatre o cinc illes lluny del refugi (prenent l'illa com a una mesura de distància, ja que no quedava res semblant a una illa de cases) vaig començar a sentir massa son. Tenia tanta fam que estava convençuda que si m'aixecava la samarreta, veuria un forat al lloc on solia haver-hi la meva panxa.

De sobte, vaig sentir com si m'hagués fugit la sang del cos, i un fred em va posseir el cos. El terra va començar a moure's sota els peus, i em va costar de mantenir l'equilibri. Vaig intentar controlar-ho aixecant les mans als costats, però em vaig trobar amb el terra justament al meu costat esquerre. Sense que pogués evitar-ho, el món es va començar a apagar i vaig ser incapaç de moure'm ni de seguir conscient més temps.

Vaig despertar amb moltes veus parlant alhora al meu cap; se sentien cada vegada més fort i, de sobte, van començar a cridar-me fort, fent un crit insuportable. Per compensar-ho vaig cridar jo també, tapant-me les orelles i replegant el meu cos. El meu cor batejava molt fort, però a mesura que anava recuperant la consciència, les veus baixaven de to i, finalment, van callar. Vaig recolzar-me en un braç, amb la sensació que el terra era molt més dur del normal i que al meu cos li costava molt més allunyar-se'n. Em sentia com si estigués adormida, encara no entenia el que estava passant.

Els meus ulls van entreveure petites pedres incrustades a les mans, que em tremolaven i estaven més pàl·lides encara del que solien estar. També vaig veure unes figures que s'aproximaven a mi des de la distància. Vaig recordar que me n'havia anat del refugi per trobar menjar i vaig adonar-me que probablement m'hauria desmaiat.

Les persones del refugi es devien haver adonat que no havia tornat i haurien sortit a buscar-me. Sort que em van trobar quan ho necessitava. Vaig intentar aixecar-me per anar cap a ells, però quan vaig poder enfocar suficientment, vaig veure que aquelles persones no eren les del refugi. Sense molta esperança d'aconseguir-ho, vaig impulsar-me en la direcció contrària a les persones que venien cap a mi. Segur que m'haurien sentit cridar i segur que no eren bones persones, ja que duïen uniforme de soldat.

No van tardar gaire temps a atrapar-me i, tot i les meves ganes desesperades de fugir, em van agafar entre tres persones i se'm van emportar a un vehicle bastant gran, una espècie de furgoneta. Hi havia cinc nenes més amb mi. Cinc "jo", totes de la mateixa edat o semblant, amb la mateixa desnutrició, brutes i amb ferides per tot el cos i al cor, segons deixaven veure els ulls. Si mai no hagués sortit del refugi, no les hauria conegut ni hauria sigut conscient que hi havia nenes com elles al món. Els haurien passat coses terribles que segurament ara em passaran a mi, també, i jo no me n'hauria adonat mai. Al món succeeixen constantment atrocitats sense que ningú se n'assabenti.

Vaig deixar de pensar en en Hamza i vaig començar a preocupar-me per la meva situació. Em podria deixar emportar; de fet, aquella situació em superava. Però estava convençuda que acabaria malament tant si em rendia com si no, i que el temps que em quedés de vida el volia viure plenament. Volia ser la Nashira fins que deixés de ser. Quin seria el meu destí? Només sabia que fos quin fos, faria alguna cosa que em fes sentir orgullosa, i que arribaria al final amb el cap ben alt.

Quan el vehicle es va aturar i ens van fer baixar, teníem les cames engarrotades i les boques seques, algunes feien pudor de pixats i segur que

totes estaven espantades. Jo ja no sentia por del que em pogués passar. A les nits havia tingut malsons en què algú o alguna cosa em perseguia. Solia ser un ésser molt lleig i ràpid, que corria darrere meu amb afany. Temia que aquesta cosa m'atrapés i pogués fer amb mi el que volgués, i per això corria desesperadament.

Tot i això, quan em despertava, sovint em preguntava de què tenia tanta por; mai no m'havien aconseguit atrapar, però si ho fessin... què seria el pitjor que em podrien fer? Fa dues nits, havia tingut el mateix malson. M'estava seguint un individu sense rostre, amb el cos deforme i fent uns sorolls molt desagradables amb la boca. Jo corria com sempre, pensant que seria la meva perdició si m'agafava i... i què?

Volia fer l'experiment d'enfrontar-me a aquesta criatura que vivia al meu cap i s'aprofitava de la meva por. De sobte, em vaig aturar i m'hi vaig encarar, encara que pensava que li ho estava posant més fàcil per atrapar-me. Aquella cosa es va aturar també i va començar a avançar lentament cap a mi.

—I ara què? —li vaig dir.

Va girar el cap com si no entengués la meva pregunta, encara amb el cos en posició d'atacar. Dintre meu encara estava patint i sospitant que aquell experiment podia sortir malament. Tot i això (o pot ser a causa d'això), vaig aixecar una mà cap a l'ens i m'hi vaig apropar ràpidament, ja que si hagués de passar alguna cosa volia que fos ràpid. De cop i volta, la criatura va deixar de tindre un aspecte tan sinistre, i el seu semblant va passar a ser el d'un nen innocent.

Feia cara de sorprès, però segur que no ho estaria tant com jo, que fins i tot em vaig despertar en aquell precís moment. Arran d'aquest somni, vaig concloure que la por ens la inventem nosaltres mateixos. Allò desconegut o incert es torna una amenaça dins el nostre cap i activa els nostres mecanismes de defensa, que en molts casos poden suposar més aviat un desavantatge. Si havia de passar alguna cosa dolenta, passaria tant si tinguéssim

por com si no, però seríem més aptes per fer-li front si no estiguéssim patint aquella por obstaculitzant.

Per aquest motiu, em vaig deixar empenyar i arrossegar quan les meves cames van fallar, avançant cap al monstre amb què m'hauria d'enfrontar. La ciutat on ens trobàvem no estava destruïda com la meua; els edificis i les cases es mantenien dempeus i, encara que era molt aviat perquè ningú estigués al carrer, es notava a l'ambient que la vida quotidiana encara era vigent en aquella zona del país.

Ens van fer entrar ràpidament a un subterrani sota un conjunt de cases que des de fora no cridava l'atenció. Com més ens hi endinsàvem, més gent i més armes de foc disposades en una espècie de prestatges hi havia, i menys possibilitats de fugir d'aquell lloc teníem. Cap de nosaltres deia res; no teníem ni idea d'on ens portaven ni què volien fer amb sis nenes de deu anys. Jo ho observava tot, cada habitacle a què portava aquell passadís.

Era ple d'homes vestits de militars o de negre, alguns duïen unes armilles amb moltes butxaques i molts d'ells ens miraven en passar. El meu instint cridava que corregués, que me n'anés d'aquell lloc ara mateix. Com si pogués. En passar per una sala més gran on hi havia taules amb mapes al damunt, algunes amb una espècie d'ordinador, vaig veure una cosa que em va semblar familiar: unes botes marrons tacades de ciment i amb uns cables en lloc de cordons.

Em va portar de cop a la meua infància llunyana, quan la meua mida em permetia veure aquestes botes més de prop i fer que em semblessin més grans. Estranyada, vaig dirigir la meua mirada cap a la cara de la persona que portava les botes. Però no vaig arribar a fer-ho, ja que algú s'interposava entre aquesta persona i jo i, si em detenia, m'empenyaven més fort perquè caminés. Era ell. En Najîb. Havia de ser ell.

L'altra alternativa era que un soldat li hagués robat les botes i, probablement, l'hagués mort. Però no volia pensar en això, tot i que se'm feia molt estrany trobar-me'l en aquell lloc que no s'hi corresponia gens, amb ell. Ens van tancar a totes sis en una habitació fosca amb unes poques teles

llençades al terra i tres cadires contra una paret, a les quals cap de nosaltres va fer conat de seure. Unes hores més tard ens van portar unes llesques de pa i aigua.

Això es va repetir aproximadament cada quatre hores. Venien dos o tres “soldats” a dur-nos menjar (probablement les sobralles del seu) i aigua en dubtós estat. Hi havia un orinal a una cantonada. Aquesta era la nostra nova vida, quin luxe! Almenys teníem menjar... Potser les altres nenes no tenien ni tan sols això, abans de ser aquí. Vam sentir uns passos i ens vam quedar atentes, com sempre ho fèiem, a la porta.

Ens venien a portar aigua dos homes, aquesta vegada. Un d'ells era alt i de pell morena, celles espesses i mirada freda. L'altre... l'altre era en Najíb. Ens van dedicar una ullada i els ulls d'en Najíb es van detenir en mi. Em vaig aixecar del meu lloc, convençuda que ell vindria cap a mi i m'aixecaria cap al cel com feia abans, després em faria una abraçada i em deixaria plorar als seus braços. Tot aniria bé a partir d'ara.

Ens vam mirar fixament i en Najíb va fer una cosa que em va sorprendre. Després de deixar el menjar al terra, se'n va anar amb el seu company. No em va dirigir ni una paraula, ni un signe de suport o de l'estima que em va tindre durant aquells anys. Em vaig sentir humiliada, ingènua, per pensar que els llaços que ens unien eren superiors a tot el que estava passant, i que els ideals polítics de cadascú no afectarien al tracte que ens tinguéssim. Sembla que estava equivocada. La meva decepció va ser tan gran que se'm va regirar l'estómac, i ja no vaig tindre gana.

Les altres nenes van començar a menjar. De tant en tant, em miraven amb la incògnita als ulls, segurament preguntant-se què feia jo allà parada mirant fixament la porta per on havien marxat els dos homes. El de la mirada freda i el que era un vestigi del que havia sigut en Najíb alguna vegada. No m'importava el que pensessin ni que em miressin, encara que hauria preferit que no ho fessin. Em sentia avergonyida fins a un punt que no creia possible empitjorar.

Vaig estar a punt de fer un bot quan una de les nenes se'm va apropar pel darrere i em va tocar l'espatlla.

—No menges? —em va dir.

No només em va sorprendre que aparegués de sobte, també era sorprenent que es preocupés per una altra persona quan ella estava patint de fam. La vaig mirar de dalt a baix, preocupant-me pel seu estat físic, sense poder-ho evitar, ho duia als gens. Ella feia la mateixa alçada que jo, potser es trobava una mica més desnodrida, tenia els cabells semblants i els ulls molt més grans i bonics. A part del seu estat nutricional, no semblava tenir ferides ni cap altre factor que posés en perill la seva salut.

—No tinc gens de gana... t'ho pots quedar —li vaig respondre.

No va fer cap altra pregunta i va seguir menjant-se la seva ració, deixant intacta la meva. Aquella mateixa tarda ens van agafar a totes dues i ens van fer pujar a un vehicle. No ens van dir res, però vam sentir que parlaven sobre quina de les dues portaria el cinturó. Pel que deien, també semblava que ens dirigíem cap a una mesquita. No estava segura de voler conèixer el nostre destí, així que em vaig concentrar en la nena que venia amb mi.

—Com és el teu nom? —li vaig preguntar.

Semblava de caràcter tranquil, ja que tot i que ens trobàvem en una situació d'èxtrem perill, no plorava, ni parlava, ni feia gairebé res. No semblava que fos a causa de la por, perquè quan li vaig preguntar pel seu nom, em va mirar serenament i va respondre:

—Maira. El teu?

—Nashira.

—Molt bonic —va fer un somriure.

Feia molt de temps que no veia a ningú somrient. Però va durar molt poc, perquè els homes que eren a la part del darrere amb nosaltres van deixar de parlar i ens van fer callar. Vam deixar fins i tot de mirar-nos, però, almenys, jo em vaig sentir més segura sentint el seu genoll impactant contra el meu amb els moviments de l'automòbil. Per la finestra que comunicava la part del davant amb la del darrere, vaig veure que havia tret el cap en

Najíb. De seguida va tancar la finestreta, fent-me recordar que em trobava vulnerable i sola en aquell món.

Vam arribar a un edifici bastant alt, des del qual es podia veure una mesquita gairebé igual d'alta, que era a prop. Vam pujar per unes escales de dins de l'edifici que, a diferència de la resta, estaven molt descuidades. Al tercer pis vam veure que tota la gent d'allà vestia igual que la del soterrani on havíem estat la Maira, les altres nenes i jo. No hi havia parets interiors, fet pel qual era un lloc molt espaiós, però ple de gent. Ens van portar amb el que semblava el líder i li van comunicar que ja eren aquí les nenes de les característiques que havia demanat. Ell ens va mirar detingudament a totes dues.

—Estan en condicions per córrer? —va demanar.

—Sí, senyor.

—Quina de les dues és la millor?

—Hem portat les dues que complien amb aquesta característica.

Vaig mirar la Maira preguntant-me a què es referien i per a què era important això. Els meus ulls van enfocar darrere seu, bastant lluny, una figura que em va resultar familiar. Un home, d'esquena a nosaltres, es trobava treballant amb uns ferits que jeien a unes lliteres. Allò que em va cridar l'atenció va ser que l'home va estirar els braços cap enrere, amb la mateix gest que feia el meu pare quan estava saturat de feina i li feia mal tot el cos.

Expectant, em vaig quedar mirant-lo amb l'ai al cor, sense atrevir-me ni tan sols a respirar. Quan l'home es va girar i vaig veure el rostre de la persona més estimada per mi a tot el món, no em vaig poder contenir.

—Papa!

El meu crit va cridar l'atenció de tothom a menys de cinc metres de distància, tot i el soroll de la gent que anava i tornava, les converses i els càntics que arribaven des de la mesquita. En un acte reflex, vaig córrer en direcció al meu pare, sense que ningú s'ho esperés, fet pel qual van tardar a reaccionar i a tirar-se'm a sobre. Tot i això, no vaig ser prou a prop d'ell

perquè em veiés. De cop i volta, vaig trobar-me sota tres homes que em van impedir cridar, moure'm i pràcticament respirar.

Vaig arribar a veure com el meu pare mirava cap a la meua posició, encuriós pel que havia passat, però no va ser a temps de veure'm abans que m'envoltessin tres homes més. Em van tornar a dur davant de l'home que manava, que ara xiuxiuejava alguna cosa a l'oida a un altre home sota el seu lideratge. Després es va centrar en mi, i quan em va tenir al davant em va parlar directament:

—Has vist al teu pare?

No li vaig respondre. Potser havia revelat massa informació a aquella gent. Ell va continuar parlant.

—L'única persona nova aquí és el metge. Així que ell és el teu pare...

Només vaig empassar saliva. El següent que va dir ja no anava dirigit cap a mi:

—Molt bé. Ja sabeu el que heu de fer.

Els homes van fer una mena de salutació i se'ns van emportar, a la Maira i a mi, tot i el meu intent destinat al fracàs de quedar-me allà una mica més per veure el meu pare. Per sort, la seva professió el feia bastant necessari perquè ningú l'hagués mort, tot i que per culpa d'aquesta se l'havien emportat. Vam pujar dos pisos més fins a la teulada, on hi havia uns francitiradors apostats al terra apuntant cap a algun punt de la mesquita. Hi havia també una espècie de magatzem on ens van fer entrar i que tenia penjades tot tipus d'armes a les parets.

Es van dirigir cap a una mena de cinturó, el van despenjar i me'n van provar la mida. S'agafava correctament, així que me'l van enganxar al cos i va quedar amagat sota la roba. Després van seure i van esperar mentre miraven el rellotge, parlant entre ells de coses irrelevantes. Jo tenia el cor accelerat, pensant en el meu pare, en aquest cinturó i en tot el que vaig deixar enrere. Sentia els batecs a les meves orelles. Què estàvem esperant?

Finalment, van picar a la porta del magatzem des de fora i en vista d'aquest senyal, els homes ens van fer sortir. Ens van dur cap a on eren

els franc tiradors i em van fer agenollar davant la mira d'una de les armes. Mentre m'agafaven els braços a l'esquena em van dir:

—A veure si trobes això que tant buscaves abans.

Mirant per la mira vaig veure un munt de gent a l'entrada de la mesquita, esperant que hi hagués lloc per entrar. Vaig buscar frenèticament el meu pare entre ells, conscient que es referien a això, i el vaig trobar entre mig de tots. Mirava cap a tots llocs alhora, cercant alguna cosa.

—Ja l'has vist? —em van dir, i em van apartar de la mira—. Ara mira'ns a nosaltres. Bé. Presta atenció al que et direm perquè és molt important. L'home que ha parlat abans amb tu és una persona molt important, és qui té el poder de manar aquí i aviat serà una persona important al país sencer —em parlava com si parlés amb una nena de cinc anys, i no entenia per què m'estava explicant coses que no m'interessaven en absolut—. Aquest home ha decidit que et donarà una oportunitat de tornar amb el teu pare.

Vaig obrir molt els ulls davant d'aquesta afirmació. Tant de bo aquest fos el final de la frase... però això hauria sigut demanar massa.

—Només has de fer una cosa —no em va agradar el to de veu que va fer, que començava a ser massa fals—. Et donarem deu minuts perquè trobis el teu pare i, si no el trobes, el meu amic li dispararà des d'aquí amb l'arma amb què l'has vist. Deu minuts és suficient. Ja li hem dit que l'aniràs a buscar i t'està esperant. Aquest cinturó que portes ens dirà la teva ubicació, així que, si no arribes al teu pare, et trobarem i correràs la mateixa sort que ell. Tardaries més de deu minuts a treure't el cinturó, així que ni t'ho pensis.

S'em van omplir d'aigua els ulls. Aquest home m'estava mentint descaradament i es notava molt. Tot i això, vaig assentir amb el cap quan em va preguntar si l'havia entès.

—Què fem amb ella? —va preguntar als altres homes assenyalant la Maira.

—Jo me n'encarrego —va dir una veu que sortia d'algué que no havia notat que era allà. En Najíb es va apropar i li va ficar la mà a l'esquena per empentar la Maira cap a la sortida—. Anem.

En Najíb em va dirigir una mirada de complicitat i va avançar darrere de la nena.

—Un moment! —vaig demanar—. Deixeu-me acomiadar d'ella... si us plau.

Un dels homes es disposava a negar-m'ho quan el que havia estat parlant amb mi em va dir que tenia només cinc segons. Vaig abraçar la Maira i li vaig dir unes últimes paraules a l'orella. Seguidament, se'n va anar amb en Najíb. Quan aquest va tornar, també es va oferir a ser ell qui em guiés cap al lloc des d'on hauria de córrer per arribar al meu pare. No vam dir ni una sola paraula en tot el camí fins que vam arribar-hi.

—Gràcies per la Maira.

—És tot el que puc fer.

Amb les seves paraules em va confirmar dues coses que ja havia assumit. Havia deixat anar la Maira, aquesta era la primera; l'altra, que el cinturó que portava al cos no era un dispositiu de seguiment, era una bomba. El llum que s'encendria no era perquè s'hagués encès un rastrejador, sinó que hauria començat el compte enrere. En Najíb va marxar dient-me, per últim, que comencés a córrer quan s'encengués el llum. Així que em vaig preparar i vaig estar atenta, esperant el senyal.

* * *

M'imaginava el que ells veurien: una nena corrent, de cabells castanys i metre seixanta, prima, pàl·lida i morta de por. Una nena impulsada per les decisions d'altres persones. Una nena endinsant-se a l'aglomeració de persones que es trobaven fora de la mesquita, esperant per entrar-hi. Miraven els rellotges a mesura que em veien acostar-me al meu pare.

Tan sols que jo no era aquesta nena. Jo, la Nashira, estava prenent les meves pròpies decisions.

Amagada a prop del cau dels terroristes, em vaig asseure a esperar que passessin els últims cinc minuts que em quedaven de vida. Comptava que la Maira, a qui havia demanat que ocupés el meu lloc i corregués cap al meu pare, li expliqués el que havia passat i l'ajudés a assimilar que això era el millor per a tothom. Tota la meua vida m'havia preguntat si jo tenia personalitat. Avui, em pregunto si les persones causants que nosaltres visquem de la manera com vivim són realment persones. Aquelles que maten sense sang a les venes. Aquelles capaces de fer tant de mal sense que els pesi a la consciència.

L'hora de la meua mort es trobava molt a prop. Mai no m'hauria imaginat que sabia exactament quan em moriria i que ho esperaria asseguda pacientment. Esperava que amb la meua mort n'évités moltes altres, ja que m'emportaria una gran part dels terroristes d'aquella zona. Esperava també que el meu pare no em necessités tant com m'havia assegurat aquella vegada, quan vaig pensar que s'havia mort, i que ell no patís tant com jo vaig patir en aquell moment. Tota la meua vida havia sigut una peça que van fer servir uns altres per dur a terme les seves necessitats. Tot i això, la meua ment em feia autònoma, independent i amb voluntat suficient per tindre els meus pensaments i prendre les meves decisions. El meu últim pensament va anar dirigit cap al meu pare.

“Adéu, papa. Tu també has sigut necessari per a mi.”

Josep Pla, merament

Xavier Pete Vega

I

Ruta literària Josep Pla · L'automitificació de Pla · L'evolució de l'ofici

2 d'abril del 2014

Hem arribat d'hora, a Palafrugell. Ens esperava un dia grisós, rúfol. Durant el viatge he prosseguit amb la lectura d'*El quadern gris* i, en arribar-hi, passat Llofriu, he llegit, per exprés desig de la meva inicial obsessió per l'obra de Pla, un dels passatges del seu dietari. «He nascut a Palafrugell» —començava— «(Empordà petit) el 8 de març de 1897. La totalitat de la meva sang és empordanesa. El meu paisatge bàsic està comprès entre Puig Son Ric, de Begur, a llevant; les muntanyes de Fitor, a ponent; les illes Formigues a migdia i el Montgrí a tramuntana. Sempre m'ha semblat que aquest país és molt vell i que per sobre hi ha passat tota classe de gent, gent errant i diversa.» Com una tassa de cafè, la lectura m'ha desvetllat de la son matinera. Seguidament, els meus ulls —i els dels meus companys de viatge— han pogut observar la silueta de Palafrugell. Petits plaers com aquest, certament, són impagables. Hem visitat la seu de la Fundació Josep

Pla, instal·lada a la casa natal, al carrer Nou. En una llibreta de butxaca he escrit els fragments que les guies —dues noies amabilíssimes— ens llançaven al vol, recobrant l'emoció de la repetida lectura, per fer-nos retrobar —en cada fragment— amb una mirada nova respecte a l'anterior, un nou detall, una nova impressió personal, un nou apropament, agradable i distès; ens anàvem retrobant amb una petita o gran descripció, fràgil o potent. Després, les nostres passes han resseguit els carrers on l'escriptura de Josep Pla va agafar la seva primera embranzida; la primera de moltes. El carrer Torres i Jonama, on va viure la família; el carrer de Sant Antoni —carrer Estret per als amics—; la plaça Nova, amb el Celler Mercantil i el Centre Fraternal, etc. I Sant Sebastià, amb el seu far, les vistes a la badia de Llafranc, l'ermita, la torre de guaita i el mirador. «Un dia, sense saber com, em vaig trobar amb un llapis i un quadern a la mà. Vaig començar a posar adjectius darrere de cada pineda, de cada camp, de cada tros de mar. Vaig tractar d'escriure els sentiments que em produïa la visió de la terra diversa i de la blava mar escampada. Cada vegada que començava aquests exercicis estava dominat per una efusió ideal. No m'enamoraré mai tant de cap deessa, ni de cap melodia, com em vaig enamorar d'aquelles coses.» L'he caçat. És a la llibreta. A la tarda, de tornada a Tarragona, he decidit començar a escriure sobre Pla en forma de dietari. Ho faig, no obstant això, sense pretendre excedir-me en les impressions que em provocarà —ho sé— cada nova troballa; vull fer-ho des de l'òptica de l'escriptor i passejar, amb ell, pel seu món interior i la seva «diabòlica mania d'escriure». El camí està fet, cert. Només vull caminar-hi.

9 d'abril

El món de Josep Pla és dens però explosiu com la pólvora. Pla atrapa. Sedueix vivament. La seva extensíssima obra literària és com els bells paratges de l'Empordà: inacabable. Em capbusso en el seu mar interior i lleigeixo. Lleigeixo, únicament. Com un entomòleg de captivament analític m'aturo a cada paraula, a cada doble significat, i classifico compendiosament els trets

essencials de la seva escriptura. Prenc els pics i les pales amb què han cavat el terreny els nous companys de viatge (Josep M. Castellet, Joaquim Molas, Lluís Bonada, Josep M. Casasús, Xavier Pla, etc.) i treballa en la meua obra per conèixer millor Pla, per entortolligar-m'hi, per poder sentir l'olor de tinta fresca i el sabor de tabac negre, per parlar-li en veu baixa i trobar el Pla humà; el Pla vertader. Passo la nit sencera llegint i escrivint i sento una bulímica excitació per continuar fent-ho. Pla em desborda.

23 d'abril

Pla, avui, és present. Ho és als incipients llibres electrònics de tiratge dispers, a les infinites reedicions de la seva *Obra Completa*, a la llengua de Shakespeare, a les motxilles de les noves fornades d'estudiants de literatura i periodisme i als estands de les llibreries que el venen a cabassos per Sant Jordi —i per tots els sants de l'any. El suport dels lectors és presumiblement indubtable —a diferència del desinterès que es mostrava mentre era viu— i continua sent l'escriptor català més llegit, «però també el més controvertit, el més excèntric i el més inclassificable de la literatura catalana contemporània», diu Xavier Pla, autor d'una de les obres interpretatives que millor frega el cosmos de l'ècrivain de Palafrugell (PLA 1997: 16). Vull anar-lo a veure. Pla —Xavier— continua parafrasejant l'altre Pla: «Cap interès —relata a *El quadern gris*, el 1920— no em lliga a les forces estàtiques del país —ni en la posició que tenen avui de cosa existent ni en la que tindran demà, de simple record. [...] Jo navego contra la corrupció del corrent; sóc un producte contra el meu temps.» Aquest decisiu posicionament de no compartir els interessos de les «forces estàtiques del país» (enteses aquí com els poders polítics i socials del moment) i de remar a contracorrent en la seva constant projecció pública l'acabaran catapultant com un personatge de dimensions socials considerables fins als nostres dies —rebut opinions molt diverses.

Avui fa trenta-tres anys que va morir Josep Pla. L'escriptor va sentir una desagradable angoixa pel fet de fer-se vell i desconèixer la manera com

es consideraria el seu llegat una vegada hagués traspassat. Des de la seva adolescència, Pla va ser un escriptor amb una ambició literària desmesurada. L'any 1925 Carles Soldevila l'entrevistava a *D'Ací d'Allà*. A una de les preguntes Pla contestava: «Escric per veure si guanya el meu cavall guanyador.» Clara declaració d'intencions. Per tant, la humilitat i la modèstia de la qual estan impregnades les seves obres —es definia com un pagès sofisticat per la cultura— només són captacions de benevolència dels lectors. *L'antimitificació* que professava era un dels instruments que emprava per descriure's —sempre amb la màscara posada— des de la simple condició de l'ignorant. En el fons Pla era una escriptor ambiciós. Sabia el que volia fer i el que volia deixar —tot i que, després, les circumstàncies de la seva vida i de la mateixa història de Catalunya el portessin per uns camins que ell no hauria desitjat. Josep Pla volia ser un gran escriptor i volia ser jutjat com el gran escriptor que es considerava. La seva vida, doncs, girava entorn de l'escriptura i el llegat literari que deixaria: «És objectivament desagradable no sentir cap il·lusió —ni la il·lusió de les dones, ni la dels diners, ni la d'arribar a ésser alguna cosa en la vida—, només de sentir aquesta secreta i diabòlica mania d'escriure (amb tan poc resultat), a la qual ho sacrifico tot, a la qual probablement ho sacrificaré tot en la vida» (PLA 1969: 451). Josep Pla viu —i se sacrifica— per l'escriptura i n'obté un bon resultat, tot i que digui el contrari al fragment que acabem de mencionar. El Pla escriptor i el Pla periodista es confonen en un projecte que aglutina la vida i la memòria, treballen braç a braç i s'eleven en l'absoluta *automitificació*.

25 d'abril

Després de fer una recerca compulsiva per les hemeroteques dels mitjans més influents del país, he arribat a la conclusió que, de periodistes planians, d'ençà que va morir, no n'hi ha hagut cap —i menys que hagin ocasionat el mateix rebombori (en el bon sentit de la paraula). Em podria apropar —i mullar— amb noms com els de Josep M. Planes o Carles Sentís, però entrariem en debats estèrils. El que interessa remarcar aquí és que aques-

ta gent —encara— practicava un periodisme que estava als antípodes del “periodisme de nota de premsa i de redacció” —el qual arribaria amb la inclusió dels telèfons mòbils i d’Internet a les redaccions. Els “periodistes d’entreguerres” —els Xammar, els Segarra, els Gaziel i els Pla— i els de la generació posterior es desplaçaven al lloc on s’havia produït la manifestació, al lloc dels fets; allà on naixien els conflictes. En aquest moment d’ebullició i tempesta vocacional, Pla va ser una de les persones —la persona— que va canviar, amb retard, el rumb de l’ofici del periodisme a Catalunya. «Amb Pla s’inicia la pràctica del periodisme modern al nostre país. El seu prestigi, el seu pes, la seva influència en el nostre periodisme contemporani, signifiquen, si més no, el final de l’etapa d’hegemonia del periodisme ideològic a Catalunya i l’inici incipient aquí de les fases històriques de predomini del periodisme informatiu i del periodisme interpretatiu», subratlla Casasús (1986: 19). Fins a l’esclat de la Guerra Civil tot va ser gloriós. Com diu el mateix Pla, «produït el tall de la guerra civil, la nova generació quedà desconcertada i arribà a una total ignorància de la seva mateixa tradició» (PLA 1977: 530).

No obstant això, deixant enrere el fosc passat del tall de la Guerra Civil, el Pla d’avui cerca la notícia d’última hora a la xarxa, manega una munió de notes d’activitats intrascendents i és àgil en matèries audiovisuals. Apropant-hi el focus d’atenció, veiem com la tossuderia, regalada per la mateixa vocació, és un estat preliminar de la feina dels periodistes; en l’objecte principal s’estableix un joc matusser de cercar fonts d’informació fidedignes i d’escombrar la realitat des de tots els punts de vista. En la tasca interpretativa, de filtrar els elements d’informació constatats, per sort, encara existeix l’ombra de Pla: en el contingut, on res no perd importància, i en la forma, articulada a l’efecte de causar interès. La diferència, com hem esmentat, es troba en el fet que Pla practicava un periodisme acostat al carrer —l’essència de la modernitat per a Baudelaire i Benjamin, per exemple— i a la realitat vinculada a les grans ciutats —sigui Barcelona, París, Roma, Londres o Berlín. Josep Pla no descargolava els telegrams de les

agències de notícies internacionals; el Pla reporter es dedicava a explicar la història, la història veritable, el relat del que va passar (quan viatja parla amb la gent —el recepcionista d'un hotel, la quiosquera, el cambrer d'un cafè, un capellà de poble— i es nodreix de les informacions que li transmet). Aquesta curiositat —plena d'intuïció i, fins i tot, d'un cert "olfacte" periodístic— es combina amb una mena de capacitat per captar el que passa —en una societat inicialment desconeguda—, i que després sap traslladar al paper a través de la seva retòrica. El que Rudyard Kipling anomenava *the story before the point*. En canvi, el que passa ara, en un món globalitzat, ja no és explicat periòdicament, salvant les distàncies, en quartilles de curta o llarga lectura, sinó de manera instantània per marques periodístiques des de qualsevol aparell tecnològic. Així, doncs, la professió, avui, no està feta per projectar periodistes de l'alçada de Pla. Els periodistes han de ser servidors, gairebé tots, de les instruccions ideològiques que regeixen les seves empreses. Malgrat aquesta transformació i les dificultats econòmiques per mantenir dempeus els mitjans, una de les poques coses que s'ha salvat és la qualitat narrativa, orquestrada originàriament per gent com Josep Pla. Ho vulguem o no, el periodisme d'avui dia no és més que la continuació actualitzada del periodisme que va néixer als anys vint i trenta del segle passat. Lésbatussada del franquisme, no obstant això, va estar molt a prop d'extingir-ho completament. El periodisme i moltes altres coses més.

II

El periodista d'*El quadern gris* · Els dos Josep Pla

29 d'abril

La infantesa de Josep Pla, segons explica al seu dietari de joventut, va esdevenir l'etapa més important en el descobriment de la informació mitjançant les primeres lectures. El to autobiogràfic, doncs, obliga a creure'ns el nostre escriptor. En «aquesta inclinació precoç» —de la qual parla Josep M. Casa-

sús— Pla mostra els primers indicis de l'*automitificació* del seu naixement com a escriptor:

El meu primer record de lectura va lligat amb aquesta casa: hi vaig llegir, una tarda que feia calor, assegut als graons de l'escala, la informació de la bomba de Morral, quan els reis es casaven. Fou la meva primera lectura conscient, seguida i llarga (PLA 1969: 97).

Josep Pla s'interessa per la lectura, doncs, amb nou anys d'edat —si hem de fer cas dels seus records d'infantesa. Anys després, tanmateix, la informació periodística se situaria al centre de la seva professió. Amb vint-i-un anys, Josep Pla és un jove estudiant de Palafrugell que està inscrit a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. A la tardor de 1918, la famosa epidèmia de grip a tot l'Estat espanyol fa tancar les portes de la universitat i decideix esperar la seva reobertura tornant a la seva població natal. És el moment —més o menys desvagat i sense tenir res a fer— en què comença a escriure el seu dietari fent «vida de poble». Si tenim en compte la seva versió, es pot observar que és aquí quan sorgeix un punt d'inflexió —un instant de revelació— que vindria a coincidir amb el que molts anys després serà *El quadern gris*. Els seus primers temptejos literaris, però, comencen amb unes narracions que presenten un estil artificios i encarcerat, i amb una petja noucentista important. A més, Josep Pla comença a trucar a les portes de la literatura catalana encara amb una gran insatisfacció —es baralla amb ell mateix per assolir la perfecció. «D'antuvi, i malgrat que entrava a l'ofici de periodista en un moment dominat encara per les escolles articulístiques, ideològiques o d'opinió, Josep Pla va comprendre que la funció d'informar era consubstancial amb el periodisme modern» (CASA-SÚS 1986: 72). L'entrada a la “professionalització” de Josep Pla es produeix, com n'ha parlat Joan Fuster —admirador de l'escriptor, però allunyat ideològicament—, a partir de la decisió d'escriure per als diaris i les revistes. fet, doncs, que li aporta ingressos econòmics. No obstant això, aquesta decisió de professionalitzar-se s'ha d'entendre com una aproximació natural a la realització de la passió que sent per l'ofici i no com una manera de lucrar-se

per justificar les ànsies d'elevant-se a les constel·lacions mediàtiques. Josep Pla, certament, mai no es va fer ric. S'ha d'entendre com a positiva la metamorfosi de Pla —de l'escriptura de tauleta de nit a les quartilles— entrant a treballar a *La Publicidad*, ja que explota els estímuls que endegarien la seva intrínseca voluntat d'escriure —malgrat que hagi dit que l'ofici, per a ell, no és més que «una delirant i cínica comèdia». El Pla periodista, doncs, és un Pla renovat, amb forces, que s'ha acostumat a «veure el món en forma d'articles» i a qui res no fa por.

Probablement el Pla periodista mai no es desfà del Pla escriptor; van units durant tota la vida per un guionet. Pla, escriptor-periodista. Josep Pla considera que el periodisme és un gènere literari. En aquest sentit, observem que una part de la seva aportació a la modernització de la prosa catalana prové d'aquest convenciment: quan Pla escriu un article periodístic, ho fa convençut de redactar una peça també amb voluntat literària. Per això, els seus primers llibres són —gairebé— articles reelaborats. D'aquí que escrigui un dietari, d'explicacions curtes i concretes, com articles periodístics. Per tant, separar periodisme i literatura pot arribar a ser absurd. Marina Gustà s'ha encarregat de precisar amb encert aquesta dualitat a *Els orígens ideològics i literaris de Josep Pla*. Segons explica, Josep Pla enfrontava els dos oficis; «l'enfrontament, però, formava part del joc amb la imatge d'ell mateix, i el seu valor era, sobretot, retòric» (GUSTÀ 1995: 25). Sovint, els seus articles estan pensats i redactats per ser publicats, després, en forma de llibre més ambiciós. El llibre més fascinant i inesgotable de Josep Pla, *El quadern gris*, dietari publicat el 1966, pretesament inèdit, explica la història del naixement de l'escriptor —forma simbiòtica del Pla escriptor i el Pla periodista. En ell, com s'ha comentat més amunt, conflueixen totes les seves pors i insatisfaccions; el protagonista, aquest jove Josep Pla —real, imaginari, mitificat o *literaturitzat*— és un jove totalment atemorit. Té por de les dones, de suspendre els exàmens de la carrera de Dret, de no guanyar diners, de no “triomfar” socialment, de no saber escriure, de no ser escriptor. Però, a mesura que desenvolupa totes aquestes pors, va escrivint el die-

tari i, per tant, al final —després de la llegendària conversa amb Alexandre Plana, en una espècie de *happy ending*, com l'ha definit Joaquim Molas—, l'escriptor ha après a escriure i nosaltres, els lectors, acabem llegint el llibre que ha mostrat tot aquest procés. L'evolució de l'escriptor i la concepció planiana de la dualitat del *personatge* són imprescindibles per internar-nos en el seu món inclassificable, rocallós, subtil, contrariat i carregat de vanitat camuflada. Josep Pla actua a consciència, metòdic, i crea la seva pròpia personalitat.

2 de maig

L'entrevista de Joaquín Soler Serrano a Josep Pla el 1976 a Televisió Espanyola és reveladora. Rere l'escalf polític i el *blanquinegrisme* de l'imaginari col·lectiu —també de la imatge de l'entrevista enregistrada—, hi ha Josep Pla, que ja n'ha vist de tots colors, l'intel·lectual que surt de la cova i frisa per tornar a aparèixer en un mitjà de comunicació. Els ulls el delaten. Josep Pla seu amb les mans ocupades a fer i refer cigarretes i a encendre-les mentre Serrano, amb veu de bust parlant i dot de paraula fàcil, contextualitza esporàdicament l'entrevistat amb frases de típic professor de llatí: «José Pla, de vida dilatada y fecundísima obra y autor de más de 25.000 páginas.» No diu cap mentida. Excepte per a Pla, que el mira amb ulls de fura i boca de rap i no té més resposta que la de «yo no sé nada de la vida; solamente he sabido escribir» i es queda tan ample. L'escriptor de «Palafrugel [sic]», pronunciat *a lo castizo* per Joaquín Soler Serrano, roda el món i torna als seus orígens, explica anècdotes, ironitza, critica i, quan no té res a dir, es dirigeix al seu interlocutor amb frases lapidàries de l'estil «esto no le va a interesar a nadie» o «lo que usted quiera, lo borra».

Es percep, ràpidament, el seu caràcter potencialment bipolar. Les seves diverses cares. M'interessa la cara del Pla pessimista, barallat amb el temps i la professió, despreocupat pel futur —potser la més perceptible. Tot i ser un dels prosistes més autèntics i prolífics de la literatura catalana del segle xx, Josep Pla treu mèrit a la producció de la seva obra literària. «El

éxito no existe; todo esto lo ha hecho el señor Vergès» relata, referint-se al seu editor de capçalera. «Escribo para el momento», continua, «y no para la posteridad.» La vida, assevera, és canviant. *La vie c'est ondoyant*. No sap quina repercussió tindrà la seva obra demà ni és, de cap de les maneres, la seva preocupació.

III

Trobada amb Xavier Pla · Pacte amb el diable

13 de maig

Avui he anat a Girona per conèixer Xavier Pla. El bon temps, però, no m'hi ha acompanyat.

He arribat d'hora i, per tant, he tingut el temps necessari per desplaçar-me fins a la universitat i trobar el seu despatx. El fet d'haver-lo llegit insistentment a les classes de la universitat m'ha permès, en establir-hi contacte verbal, tenir la sensació que ja el coneixia. Coses de la literatura. Xavier Pla ha estat receptiu, proper, afectuós. Parlava de Josep Pla com si es tractés d'algú amb qui acabava de conversar al cafè de baix. M'ha estat fàcil endinsar-me amb ell a la *recherche* del record i la memòria que duu a terme l'escriptor empordanès, la qual ens anava obrint els calaixos de la seva vida i les seves etapes més lúcides. He trigat poc a deixar de llegir les preguntes a la llibreta; el guió de l'entrevista l'ha començat a marcar, en algun moment de la conversa, l'espontaneïtat. Hem tornat a la realitat al mateix instant en què una professora del Departament de Filologia Catalana ha irromput al despatx amb papers a la mà. Ha estat aleshores quan hem recordat que la càmera seguia gravant-nos. Hem acabat poc abans de dinar, quan m'ha semblat que ja havíem tractat tot el que volia saber; la sensació, en aquest precís moment, ha estat la millor de tot el viatge. A la tarda, després de visitar Girona, he tornat a l'estació pensant en Josep Pla. Me l'he imaginat caminant per la capital, agafant el tren, conversant amb algun vianant, sortint d'un cafè. L'essència de les seves lectures era present. Pla és viu, encara.

16 de maig

Josep Pla va aprofitar el que observava com a matèria de la seva producció. Va escriure i reescriure amb deteniment cadascuna de les seves frases per no caure en un oblit etern que odiava i que feia més gran del que hauria pogut ser, si les circumstàncies no l'haguessin alçat com el gran prosista que era. Va aferrar-se a l'escriptura i la va explotar en diversos registres i en totes les llengües que coneixia. La seva vida depenia d'escriure, de la diabòlica mania per fer-ho. Va oferir-se en cos i ànima a l'escriptura perquè aquesta decidís per ell, creés el seu mite i jutgés l'eficàcia literària que transmetia la seva consciència. És probable que, arribat al punt de màxima esplendor, Pla no tingué la capacitat d'alegrar-se per la fita aconseguida. I, més encara, quan sempre havia estat acostumat a no alterar les seves emocions, amb el cap cot i la mà treballant produint les obres planianes.

Josep Pla havia dit que tenia por al ridícul. En aquest món —deia, fins i tot, Tarradellas, probablement influenciat per Pla— es pot fer tot, menys el ridícul. La timidesa de Josep Pla apareix al llibre *Tres prosistes*, que recupera les conferències que va dictar Gabriel Ferrater a la Universitat de Barcelona sobre Ruyra, Català i Pla. Ferrater, relacionant la timidesa de Pla amb la por de caure en la ridiculesa, va afegir: «La seva reticència en quant a la intimitat és el que li impedeix ser un gran autor a nivell europeu» (FERRATER 2010: 93). «Sigui com sigui», ha comentat Manel Cuyàs, «Pla anava per la Cinquena Avinguda de Nova York amb boina i fumant cigarrets fets a mà [...]. De vegades és necessari fer el ridícul, com va demostrar Pla, no exercint el que predicava. Pitjor és la prudència [...]. Amb la prudència per bandera no s'escriu una obra de quaranta-cinc volums feta parlant de tothom i fincant-se a la casa del veí, i no s'arriba un dia a Barcelona dient "ja sóc aquí"» (CUYÀS 2014: 2).

V

La realitat planiana · Retrats de la (no) ficció · El Pla del nou mil·lenni

21 de maig

Pla és un escriptor realista. Aquest realisme, però, és un realisme que va al gra —amb un pèl de moralisme si atenem les consideracions de Castellet— i que tracta d'imposar un ordre per tal de donar forma a un món completament caòtic. A l'entrevista amb Soler Serrano deia, textualment, que la realitat és infinitament superior a la intel·ligència humana. És un realisme que va a captar l'atenció del lector i vol emportar-se'l cap a ell. Això ho fa a través de molts recursos estilístics i narratius però, sobretot, ho fa a través d'un registre lingüístic que és culte però, alhora, col·loquial i planer. En certa manera, difícilment llegint un text de Josep Pla haurem d'anar a buscar el diccionari. És una mena d'equilibri entre llengua culta, llengua popular i llengua dialectal, però sense excessos en cap dels tres elements, defugint de les cites textuais, les filigranes preciosistes i les proses difícils. En el camp del periodisme, Pla practica una prosa híbrida —pot parlar de política, literatura, explicar un record personal o narrar una conversa amb Francesc Pujols mantinguda una setmana abans— i té la llibertat de parlar una mica de tot en primera persona (amb un "jo" molt potent, que mira, que observa, que relaciona, que recorda). És gràcies a aquesta fórmula que pot oferir, amb tota la seva subjectivitat, un retrat del moment que s'està vivint a Catalunya, Espanya o Europa. El Pla stendhalià, considera Lluís Bonada, escriu amb un estil clar i amè. «Pel que fa al lèxic, això vol dir que l'autor sempre busca la paraula que pot resultar més familiar a qualsevol lector de l'àmbit lingüístic català. Refusa radicalment l'arcaisme, el cultisme, el neologisme i el localisme dialectal. La sintaxi respecta l'esperit de la llengua, el llenguatge parlat del seu ambient. El respecte a la llengua ha de ser total i això vol dir que no pot trastocar mai el significat denotatiu de les paraules» (BONADA 1985: 54). L'estil, doncs, condiciona l'argument que reflecteix la

seva vida —actitud molt proustiana. És la clau de pas a través de la qual lectors i estudiosos s'han apropiat a ell i a la seva obra amb més o menys encert d'interpretació. Amb un llenguatge encarcerat, lògicament, no hauria causat el mateix interès.

25 de maig

Fa 96 anys, 2 mesos i 17 dies que un jove de vint-i-un anys —els mateixos anys amb què m'ha tocat fer aquestes línies— començava a escriure un diari amb llapis i ploma sense conèixer la transcendència que tindria, anys a venir, en la història de la literatura catalana. Ens separa gairebé un segle, el qual sembla una eternitat quan em vénen a la memòria la quantitat de fets que han succeït durant aquest període —i que tant han marcat, en alguns casos, l'escriptor. Oblido per uns instants la barrera temporal i em poso al seu costat, a la casa del carrer Nou de Palafrugell —una tarda plujosa (quina sorpresa!)—, per redactar els meus pensaments. De cop i volta, trec la mirada del meu full i espio amb un ull mig cluc el que està fent. «A mitja tarda es posa a ploure —una pluja fina, densa, menuda, pausada. No fa gens d'aire. El cel, és gris i baix. Sento caure la pluja sobre la terra i els arbres del jardí. Fa una fressa sorda i llunyana —com la del mar a l'hivern. Pluja de març, freda, glacial.» S'atura. S'ha adonat que l'observo.

—Llegint això, Josep, desitjaria que sempre ploqués. Renoi!

—És que mai no plou allà d'on vens? —em qüestiona, encuriosit.

Abans que tregui una resposta adequada —i intencionadament terrícol— gira la cara i retorna la mirada al quadern. Se'l veu convençut del que fa, hiperactiu en certs moments. Sobre la taula, llibres i més llibres. Hi són Montaigne, Tolstoi, Azorín, Baroja, etc. Quan no troba l'adjectiu correcte i precís fa un bot de la cadira i dona voltes circulars a l'habitació cercant la paraula desitjada, enrinxolant els cabells del cap amb els dits i despentinant-se. La inspiració és a punt d'arribar.

—Ja ho tinc —i salta efusiu— *ordre gebrat*. Sí! La mare manté la casa en un ordre gebrat.

Així és Josep Pla. Tossut, capritxós. Balla amb la millor parella del ball. És diferent. Pot passar-se hores davant el quadern; forma part de la seva vida i no se'n desprèn en cap moment.

26 de maig

Josep Pla té les eines i els recursos necessaris per escriure i crear obres literàries malgrat el seu conflicte amb el gènere novel·lístic —i amb la ficció en general. Té la mentalitat d'un home de principis del segle xx que es mou en l'àmbit literari en un espai tradicional —a diferència de la modernitat que aplica, anys després, en l'àmbit periodístic— i que considera que la ficció no és apta per explicar la realitat. La seva poètica, doncs, es mou en els terrenys de la *no-ficció*: dietaris, memòries autobiogràfiques, guies de viatge, entrevistes, reportatges, etc. És per això que els cànons literaris posen en quarantena, en alguna ocasió, obres com *El carrer Estret*, considerada una novel·la però que no compleix gairebé els requisits per ser-ho (com ara per la seva lentitud o la descripció del narrador-observador en primera persona d'uns fets que són pràcticament estàtics). La seva vida i el seu tarannà no són més que el reflex de la seva obra; lenta, autèntica, mengívola i lliscant com l'escuma.

29 de maig

El fet de ser diferent, d'escriure diferent i de comportar-se diferent ha fet que se'l consideri, vist amb perspectiva, així, diferent. Josep Pla va ser un home molt contradictori, que tenia dues o tres cares ideològiques —i, per tant, és lògic que fos un escriptor polèmic—; la seva posició favorable al bàndol franquista a partir de l'any 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil, va generar controvèrsies, crítiques i denúncies per part del catalanisme conservador, un sector on ell va tornar als anys quaranta emetent una certa autocrítica amb les posicions que havia tingut anteriorment. Trenta-tres anys després de la seva mort, tenim la distància necessària per intentar entendre el context en el qual Josep Pla, com tants altres escriptors coetanis,

es va moure o va veure's obligat a prendre determinades decisions. L'espina que va quedar clavada al tors de Josep Pla va ser la no concessió del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes de l'Òmnium Cultural, l'entitat que el va instituir. En aquest sentit, va pesar més el fet de ser col·laborador del SIFNE, la manera d'arribar a Catalunya després de la Guerra Civil i la seva posterior vinculació amb l'editorial Destino, que el de convertir-se en el prosista que aixecava més passions del país.

2 de juny

Avui, amb l'abdicació del rei Joan Carles I, la primera imatge que he recordat ha estat la fotografia en què apareix assegut el monarca amb Josep Pla sota la xemeneia del Mas Pla de Llofriu. Hi ha la mateixa distància de Llofriu a Madrid que de Madrid a Llofriu, va dir Pla al seu convidat quan aquest li va expressar el seu anhel de conèixer-lo. Pla era així: descarat, en certs moments, i políticament educat en d'altres. La seva actitud ha tombat durant molt temps la balança de la mitificació que va promoure des de jove; és per això, com s'ha dit, que veiem abans l'escriptor que l'escriptura. No hi ha cap gènere de dubte, però, que tant l'escriptor com l'escriptura han assolit uns estadis que han variat proporcionalment a mesura que el temps, les persones i les circumstàncies han canviat. Arribat el nou segle, els estudiants, els principals coneixedors de la producció planiana —com va pronosticar Castellet—, coneixeran l'obra abans que l'autor —que, després, si voldran, podran estudiar. La dilució d'aquest, no obstant això, no ha de suposar una pèrdua de valor del conjunt, sinó la construcció d'una part del tot. La interpretació de l'obra de Josep Pla, encara lluny de ser considerada igual que ho són d'altres sobre els grans autors de la nostra literatura, serà la que marcarà el rumb de la imatge *literaturitzada* de l'escriptor palafrugellenc.

VI Bibliografia

- BONADA, Lluís (1985). *“El quadern gris”, de Josep Pla*. Barcelona: Editorial Empúries.
- CASASÚS, Josep M. (1986). *Lliçons de periodisme en Josep Pla*. Barcelona: Edicions Destino.
- CASTELLET, Josep M. (1978). *Josep Pla o la raó narrativa*. Barcelona: Edicions Destino.
- CUYÀS, Manel (2014). “Fer el ridícul”, article publicat a *El Punt Avui*, 05/01/2014, p. 2.
- FERRATER, Gabriel (2010). *Tres prosistes. Joaquim Ruyra, Victor Català i Josep Pla*. Barcelona: Empúries.
- FUSTER, Joan (1966). “Notes per a un estudi de Josep Pla”, introducció a PLA, Josep. (1966). *El quadern gris*. Barcelona: Edicions Destino. *Obra Completa*, vol. 1, p. 11-79.
- GUSTÀ, Marina (1995). *Els orígens ideològics i literaris de Josep Pla*. Barcelona: Curial.
- PLA, Josep (1966). *El quadern gris. Un dietari*. Barcelona: Edicions Destino. *Obra Completa*, vol. 1.
- (1972). *Primera volada*. Barcelona: Edicions Destino. *Obra Completa*, vol. 3.
- (1977). *El passat imperfecte*. Barcelona: Edicions Destino. *Obra Completa*, vol. 33.
- PLA, Xavier (1997). *Ficció autobiogràfica i veritat oculta*. Barcelona: Quaderns Crema.
- VILA, Enric (2009). *El nostre heroi, Josep Pla*. Barcelona: Editorial A contravent

En aquest llibre hi trobareu cinc relats que us transportaran a mons tan diversos com les vivències i els sentiments d'un soldat de lleua a la Guerra Civil espanyola en el relat "La matança del porc", de Joana Solà; a la gestió d'una catàstrofe ecològica a la selva equatoriana en el relat "El dilema de l'indígena", de Dídac Ramos; a conèixer el futur de la ciutat de Tarragona i de la mateixa URV en la narració de misteri "El llibre del futur", de Moisés Peñalver; a posar-nos en la pell d'una nena de deu anys que ha de prendre una important decisió enmig d'un conflicte armat en "Adéu, Papa", d'Analía Pérez, o a conèixer millor la figura de Josep Pla a l'assaig "Josep Pla, merament", de Xavier Pete.

